



POPULYTICS

What would you do?

Een Participatieve Waarde Evaluatie over Windenergie in Vijfheerenlanden



Dit onderzoek is uitgevoerd door Populytics in opdracht van gemeente Vijfheerenlanden.

Martijn de Vries

Shannon Spruit

Niek Mouter

Sjoerd Jenninga

Charlotte Tuit

Contact: martijn@populytics.nl

populytics.nl

1. Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Achtergrond	4
Hoofresultaten.....	4
2. Introductie	17
3. Methode	18
Waarom een PWE-raadpleging?	18
Opzet van de raadpleging	19
Dataverzameling.....	23
4. Hoofresultaten	28
5. Motivaties en zorgen over windenergie(beleid).....	36
6. Overige resultaten	58
Hoe hebben deelnemers het onderzoek ervaren?	63
Wat vonden deelnemers goed aan de raadpleging en wat kon er beter?.....	65
7. Referenties.....	68

Samenvatting

Achtergrond

Om klimaatverandering tegen te gaan heeft de Nederlandse overheid doelen gesteld om steeds meer duurzame elektrische energie op te wekken. Dit gebeurt grotendeels op zee via windturbines, maar dat alleen is niet genoeg. Er moet dus ook op land duurzame energie worden opgewekt. De plaatsing van windturbines en zonnepanelen veranderen het landschap en de leefomgeving van inwoners. Daarom wordt het lokale duurzame energiebeleid niet bepaald vanuit de nationale overheid, maar in de afzonderlijke gemeenten die samenwerken in 30 energieregio's, ieder met een eigen Regionale Energiestrategie (RES).

De gemeente Vijfheerenlanden heeft als onderdeel van de RES-regio U16 de ambitie om circa 25% (0,072 terawattuur, TWh) van de elektrische energie die binnen de gemeente gebruikt wordt in 2030 duurzaam op te wekken. Duurzame energiebronnen die binnen het RES-kader kunnen bijdragen aan de duurzame energiedoelstelling zijn zonne-energie en windenergie. Voor zonne-energie heeft de gemeente grootschalige opwek via zon-op-land uitgesloten omdat men vindt dat agrarische grond niet onttrokken mag worden aan het potentieel voor land- en tuinbouwdoeleinden. De gemeente gaat uit van autonome groei van grootschalige zon-op-dak projecten, maar heeft aanvullend een versnellingsprogramma zon-op-dak op laten stellen. De kans is echter groot dat met enkel grootschalige zon-op-dak installaties (naast de huidige 3 windturbines van Windpark Autena nabij Vianen) de doelstelling niet behaald zal worden. Daarom denkt de gemeente na over het plaatsen van extra windturbines, met een gezamenlijke opwek van 0,02 tot 0,04 TWh per jaar.

De gemeente wil alvorens een besluit te nemen over de komst van extra windturbines de meningen en zorgen van inwoners goed in kaart brengen. Dit geeft de gemeente de mogelijkheid om haar keuzes – zo mogelijk – goed aan te laten sluiten op meningen en zorgen van inwoners. Daarom wordt er participatieonderzoek uitgevoerd, waarvan deze raadpleging onderdeel uitmaakt. In deze raadpleging is gebruik gemaakt van de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) methodiek. Het doel van een PWE-raadpleging is om de overwegingen, waarden en bezwaren van inwoners met betrekking tot een beleidsvraagstuk zo goed mogelijk in kaart te brengen. Deze PWE-raadpleging is zo ontwikkeld dat inwoners een genuanceerd advies konden uitbrengen aan de gemeente over windenergie(beleid). Dat deden deelnemers door punten te verdelen (30 totaal) over 9 (bovenwettelijke) eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. In september 2022 gaven 1.176 inwoners hierover advies. Door de keuzes en de motivaties van deze deelnemers te analyseren leren we wat inwoners van Vijfheerenlanden meer en minder belangrijke afwegingen vinden bij regionaal energiebeleid.

Hoofddresultaten

Van de deelnemers maakt 41% zich zorgen om klimaatverandering. Dat is lager dan we in andere klimaatraadplegingen in Nederland zien. In een recent onderzoek naar klimaatbeleid in Gelderland gaf bijvoorbeeld 70% van de deelnemers aan zich zorgen te maken om klimaatverandering (Van Linden, 2021) en op nationaal niveau zien we dat 76% van de deelnemers zich in enige mate zorgen maakt over het klimaat (De Kluizenaar, 2021).

Het valt ook op dat inwoners van Vijfheerenlanden minder ambitieus zijn over het realiseren van duurzaam energiebeleid dan andere onderzoeken uitwijzen. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat de meeste Nederlanders het belang van energiebesparing (77%) en de energietransitie (76%) zien. In deze raadpleging vindt echter 41% van de deelnemers vindt dat de gemeente de doelstelling om 25% van de elektriciteit duurzaam op te wekken in 2030 niet hoeft te halen en 45% is het niet eens met de stelling “vindt u dat er extra windturbines in Vijfheerenlanden moeten komen?” Ter vergelijking; in een raadpleging die wij uitvoerden over windenergie(beleid) in Amsterdam vond 80% van de deelnemers dat de gemeente zoveel mogelijk moet doen om duurzame energie op te wekken en was slechts 20% tegen extra windturbines.

Deze meningen over windenergie(beleid) geven duidelijk het signaal af dat inwoners zorgen hebben bij de komst van extra windturbines in Vijfheerenlanden. Het is belangrijk dat deze zorgen serieus worden genomen. Hieronder diepen we de overwegingen, waarden en zorgen die deelnemers aan deze raadpleging hebben bij windenergie(beleid) in Vijfheerenlanden verder uit.

Hoofdconclusie 1: Inwoners van Vijfheerenlanden hebben een grote behoefte om betrokken te worden in de besluitvorming over windenergie(beleid). Dat vergt maatwerk, want inwoners verschillen in hun behoefte om betrokken te worden bij de besluitvorming.

Een opvallend resultaat van deze PWE-raadpleging is dat deelnemers de meeste waarde toekennen aan de mogelijkheid om mee te kunnen beslissen over windenergie(beleid) in Vijfheerenlanden. Dit vinden deelnemers gemiddeld genomen belangrijker dan andere afwegingen die de gemeente kan maken rondom windenergie, zoals strengere eisen stellen aan het geluid van windturbines of het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk beschermen. Dat deze eis gemiddeld het hoogste scoort zou kunnen komen doordat bepaalde groepen inwoners deze eis heel belangrijk vinden, terwijl andere groepen inwoners dit niet belangrijk vinden. Maar we zien dat over de gehele linie inwoners veel waarde toekennen aan de eis om betrokken te worden bij besluitvorming over windenergie(beleid).

Dit zien we ook terug als we kijken naar de voorkeuren van groepen deelnemers. Met een LKCA methode clusteren we deelnemers die voornamelijk dezelfde antwoorden geven in de PWE. De deelnemers aan de PWE bleken onder te verdelen in vier groepen (clusters). Deze vier groepen deelnemers verschillen van elkaar wat betreft het advies dat ze geven aan de gemeente in de PWE. Deelnemers in een groep maken gelijksoortige keuzes in de PWE (zie tabel hieronder), maar verschillen van elkaar op bepaalde andere kenmerken (zie tabel 3-2).

Wanneer we kijken naar de voorkeuren van de verschillende groepen blijkt dat de mogelijkheid voor omwonenden om mee te kunnen beslissen over de bouw van windturbines bij alle vier de groepen het hoogste scoort van alle afwegingen die de gemeente kan maken rondom windenergie(beleid). Er zijn echter ook duidelijke verschillen te herkennen in de participatiebehoeften van de vier groepen.

Tabel: Uitkomsten van de Latente Klassen Cluster Analyse van het advies van de deelnemers in de PWE-keuzetaak. Deelnemers verdeelden 30 punten over 9 (bovenwettelijke) eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. De kleurencodes staan voor (afgerond): zeer onbelangrijk (donkerrood, maximaal 1 punt), onbelangrijk (rood, 2 punten), enigszins belangrijk (geel, 3 punten), belangrijk (lichtgroen, 4 punten), zeer belangrijk (donkergroen, 5+ punten).

	Groep 1 (51%)	Groep 2 (15%)	Groep 3 (18%)	Groep 4 (17%)
Zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines	4.4	6.9	5.0	9.3
Verplicht beheerders van windturbines een groter deel van de inkomsten te gebruiken voor de natuur	3.0	4.8	2.4	0.0
Bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk	3.5	5.3	2.9	5.7
Zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie	2.9	4.4	5.3	2.1
De windturbines moeten het bouwen van woningen zo min mogelijk in de weg zitten	3.1	3.3	4.2	0.0
Bouw windturbines verder weg van natuurgebieden in Vijfheerenlanden	3.9	3.6	0.0	4.4
Stel strengere regels aan de slagschaduw van windturbines	2.9	0.2	3.3	3.2
Beheerders moeten verplicht een manier aanbieden waarmee omwonenden klachten kunnen doorgeven	2.3	1.1	2.7	0.0
Stel strengere eisen aan het geluid van de windturbines	3.8	0.3	4.2	5.2

Het merendeel van de inwoners (groep 1, 51%) vindt alle eisen (enigszins) belangrijk en geen enkele eis zeer belangrijk (afgerond 5 punten over meer) of zeer onbelangrijk (afgerond maximaal 1 punt). De puntenverdeling van deze groep komt sterk overeen met de gemiddelde puntenverdeling van alle deelnemers (figuur 3-3). Deze groep vindt procedurele participatie (kunnen meebeslissen) de belangrijkste afweging rondom windenergiebeleid. Ook het beschermen van het culturele landschap en de natuur en strengere eisen aan het geluid van windturbines vindt deze groep belangrijk. Het merendeel van de deelnemers in deze groep vindt dat de gemeente de RES-doelstelling moet halen (55%), maar de groep is verdeeld over extra windturbines in de gemeente (31% voor, 37% tegen). Verder komen deelnemers uit deze groep relatief vaak uit West-Vijfheerenlanden (36%) vergeleken met deelnemers uit de andere groepen.

Groepen 2 (15% van de deelnemers) en 3 (18% van de deelnemers) vinden procedurele participatie (meebeslissen) en financiële participatie belangrijk. Bovendien zijn groep 2 en 3 de grootste voorstanders van de RES-doelstelling van de gemeente. Van beide groepen vindt 61% van de deelnemers dat de gemeente deze doelstelling tenminste moet halen. Verder zijn er een aantal significante verschillen tussen beide groepen te herkennen. Groep 2 vindt participatie belangrijk in combinatie met het beschermen van het culturele landschap en de natuur in Vijfheerenlanden. Groep 3 vindt dit minder belangrijk en hecht meer waarde aan het voorkomen dat windturbines toekomstige woningbouw in de weg zit en geluidshinder veroorzaakt. Het voorkomen van hinder vindt groep 2 niet belangrijk. Groep 2 maakt zich vaker zorgen om klimaatverandering (59%) dan groep 3 (41%) en is het vaker eens met extra windturbines in Vijfheerenlanden (43%) dan groep 3 (21% eens, 71% oneens). Ook valt op dat groep 2 vaker een vmbo, havo/vwo-

onderbouw of mbo1 opleiding heeft afgerond (37%) dan groep 3 (16%) en minder vaak een hbo of wo opleiding heeft afgerond (26%) dan groep 3 (47%).

Groep 4 (17% van de deelnemers) vindt procedurele participatie met afstand de belangrijkste afweging rondom windenergiebeleid en kent van alle groepen de minste punten toe aan financiële participatie. Deze groep vindt verder het voorkomen van geluidshinder, het beschermen van het culturele landschap en natuurgebieden in Vijfheerenlanden belangrijk. Groep 4 is het meest uitgesproken tegen de RES doelstelling van de gemeente, slechts 26% vindt dat de gemeente deze doelstelling moet halen. Deze groep maakt zich duidelijk de meeste zorgen om de impact van windturbines op de leefomgeving. Van deze groep is 73% van de deelnemers het oneens met de stelling 'met windturbines schone energie opwekken vind ik belangrijker dan dat ze misschien niet goed zijn voor dieren en planten'. In de andere groepen ligt dit percentage tussen de 40-50%. Deelnemers uit groep 4 zijn relatief vaak hbo of wo opgeleid (50%) en komen relatief vaak uit Oost-Vijfheerenlanden (23%).

Wat zit er achter de grote behoefte aan participatie onder de inwoners van Vijfheerenlanden? Hebben ze het gevoel dat ze nu of straks bij het realiseren van een windturbine onvoldoende worden betrokken? Zijn de mogelijkheden er wel, maar weten ze die niet te vinden? Wat verstaan ze onder 'meebeslissen over windenergie' en 'financieel voordeel van windenergie'? En waarover willen de verschillende groepen meebeslissen? Voor een antwoord op deze vragen kijken we naar de motivaties, zorgen en bezwaren die deelnemers konden uiten in de raadpleging.

Wat zit er achter de behoefte aan participatie?

In de planfase hechten inwoners veel waarde aan een rechtvaardige procedure waarbij de zorgen van bewoners zorgvuldig worden meegewogen in het afwegingskader

Deelnemers die veel punten toekennen aan procedurele participatie (kunnen meebeslissen) geven daarvoor verschillende redenen. Allereerst zijn er zorgen dat windturbines een grote invloed hebben op het culturele landschap en de natuur en dat ze overlast bij omwonenden veroorzaken. Deelnemers geven aan dat als windturbines ingrijpende gevolgen hebben op de leefomgeving, het logisch is om omwonenden en inwoners die gevolgen ondervinden te betrekken in besluitvorming. Dit wordt ook wel de normatieve reden voor burgerparticipatie genoemd (Fiorino, 1990; Stirling, 2006). Deze reden zien we terug in onderstaande quotes:

“Dat is evident, het is hun leefomgeving”

“Om protesten en rechtszaken tegen te gaan en omdat het in het algemeen goed is dat bewoners inspraak hebben in iets ingrijpends.”

“Niemand wil die dingen. Het getuigt van slecht bestuur om ze dan toch ergens te plaatsen, zonder instemming van de omwonenden”.

Uit de literatuur over de acceptatie van windenergie blijkt dat dergelijke normatieve afwegingen vooral een grote rol spelen in de planfase van windenergiebeleid (Wolsink, 2007). Wanneer de plannen voor windturbines in een bepaalde omgeving worden aangekondigd leidt dit tot zorgen over negatieve effecten op de leefomgeving. Dit kan ertoe leiden dat inwoners het gevoel krijgen dat ze moeten opkomen voor hun belangen voordat het beleid gerealiseerd is. Zo zegt

een deelnemer in een veelzeggende quote hierover: “[...] *Staan de windturbines er eenmaal, dan heeft klagen over allerlei zaken geen nut meer, maar dient het alleen maar als klankbord waar geen actie meer op kan volgen.*”

Als inwoners het gevoel hebben dat hun zorgen niet gehoord of serieus genomen worden, dan kan dit uitmonden in stevige weerstand tegen windenergieplannen. In tegenstelling tot wat soms wordt verondersteld, komt deze weerstand meestal niet voort uit de egoïstische afweging dat de windturbines beter in iemand anders zijn of haar achtertuin kan worden gezet; het zogenoemde ‘not in my backyard’ fenomeen (NIMBY). Weerstand tegen windenergieplannen komt vooral voort uit het gevoel dat anderen (bijvoorbeeld beleidsmakers) de lasten van windturbines afschuiven op inwoners (Wolsink, 2007). Zie bijvoorbeeld de volgende quote van een deelnemer: “*de woke gemeenschap wil overal windturbines behalve in eigen tuin*”. Om een oneerlijke verdeling van de lusten (opbrengsten) en lasten (overlast, impact leefomgeving) van windturbines te voorkomen, hechten bewoners dan ook veel waarde aan een eerlijke procedure met ruimte voor inspraak van bewoners in de planfase van windenergieprojecten (Gross, 2007).

Omdat percepties over een oneerlijke verdeling van de lusten en lasten tot weerstand kunnen leiden, is er de afgelopen jaren aandacht voor financiële participatie en lokaal eigendom bij windenergieprojecten geweest (Cowell et al., 2011). In het klimaatakkoord staat de ambitie voor 50% lokaal eigendom beschreven. Omwonenden kunnen bijvoorbeeld gedeeld eigenaar worden of op een andere manier financieel voordeel ervaren van windturbines, maar ook zeggenschap hebben zonder financieel deel te nemen. Het belang van financiële participatie wordt door veel deelnemers onderschreven, met name door de deelnemers uit groepen 2 en 3. Hier zien we nadrukkelijk de instrumentele reden voor meer burgerparticipatie terug in de motivaties van deelnemers. Dit houdt in dat deelnemers meer financiële participatie belangrijk vinden omdat dit leed verzacht en kan leiden tot acceptatie.

“Omwonenden hebben de meeste last van windturbines en daar kan best wat tegenover staan.”

“Hun leefomgeving ondergaat een verandering qua aanzicht en geluid maar zij hebben er geen voordeel van.”

“Mocht er overgegaan worden tot windturbines lijkt het me niet meer dan normaal dat de omwonenden gecompenseerd worden. Het financiële gemis (waardevermindering woning) moet gecompenseerd worden!”

“Enige compensatie voor ongemak is wel zo eerlijk.”

“Het is wel zo eerlijk dat er ook voordelen zijn aan een windturbine in je buurt. Alleen de nadelen zou enorm slecht zijn in het accepteren!”

“Betrekt bewoners, maak ze zelf mede eigenaar. Dit verandert de opstelling en vergroot draagvlak.”

Hoe willen inwoners van Vijfheerenlanden meebeslissen over windenergie(beleid)?

Inwoners van Vijfheerenlanden verschillen in hun participatiebehoefte, maar de raadpleging biedt ook inzichten in wat inwoners nodig hebben om het vervolgtraject van het windenergiebeleid in de gemeente als procedureel rechtvaardig te beschouwen.

We hebben de deelnemers nadat ze hun advies gaven aan de gemeente, gevraagd in hoeverre en op welke wijze ze zelf zouden willen meebeslissen over windenergie(beleid). Meer dan 50% van de deelnemers geeft aan hier zelf geen interesse in te hebben. Dit zijn vaak deelnemers uit groep 1, die procedurele participatie wel belangrijk vinden, maar

niet zeer belangrijk en ook niet veel belangrijker dan andere afwegingen. Het valt op dat veel deelnemers die punten hebben toegekend aan procedurele participatie dit doen omdat ze het belangrijk vinden dat omwonenden van windturbines hun overwegingen, zorgen en bezwaren kunnen uiten. Wanneer zij zelf geen omwonenden zijn hoeven ze dus niet zozeer hun mening te delen over windenergie(beleid). Behalve de normatieve reden voor procedurele participatie (zoals hierboven beschreven) komt hier ook de instrumentele reden vaak voor, die we tevens bij de motivaties voor financiële participatie zagen:

“Dit soort zware beslissingen kunnen alleen maar genomen worden met voldoende draagvlak in de samenleving.”

“Zij zijn direct betrokken en kunnen hinder ondervinden. Beter medestanders verwerven dan tegenstanders.”

“Met consensus hebben mensen meer vertrouwen in de politiek en kost de klagende burger ook geen geld.”

“Als er vanuit de omwonenden geen steun is, belanden we in diverse juridische situaties, waar niemand op zit te wachten.”

“Betere acceptatie als omwonenden hun ideeën kunnen aangeven”.

Ongeveer 15% van de deelnemers geeft aan mee te willen denken over de plek of het ontwerp van toekomstige windturbines (procedurele participatie). Ook geeft ongeveer 15% van de deelnemers aan mede-eigenaar te willen worden. En ongeveer 15% van de deelnemers geeft aan de schone energie van windturbines te willen kopen. Deelnemers konden meerdere antwoorden aanvinken voor deze stelling, dus dit betekent niet dat 45% van de inwoners procedureel of financieel wil participeren (sommige deelnemers willen op een aantal manieren participeren). De deelnemers die deze antwoorden geven zitten vaker in groepen 2, 3 en 4. De verschillende participatiebehoeften tussen deze groepen hebben we in de vorige sectie uitgelicht. In de onderstaande aanbeveling gaan we dieper in op de wijze waarop verschillende groepen inwoners willen participeren.

Aanbeveling 1: Voer met omwonenden het gesprek over hoe zij willen meebeslissen over het specifieke windenergiebeleid in Vijfheerenlanden en stem de besluitvormingsprocedure hierop af

Deelnemers aan deze raadpleging vinden de belangrijkste afweging bij windenergiebeleid, dat inwoners hierover kunnen meebeslissen. Het merendeel van de deelnemers hoeft echter niet zelf mee te beslissen en vindt het vooral belangrijk dat omwonenden invloed hebben op beslissingen over windenergie. Hoe inwoners willen dat toekomstige participatie over windenergiebeleid in Vijfheerenlanden eruit komt te zien, was niet het hoofdonderwerp van deze raadpleging. Daarom raden we de gemeente aan om dit verder te onderzoeken. Op basis van de keuzes en antwoorden die de deelnemers in deze raadpleging geven, kunnen we wel op hoofdlijnen verschillende voorkeuren onderscheiden over hoe inwoners willen meebeslissen over windenergiebeleid in Vijfheerenlanden.

Ongeveer 30% van de deelnemers (groepen 2 en 3) vindt zowel procedurele als financiële participatie erg belangrijk. Wij raden de gemeente aan om met deze groepen het gesprek te voeren over hoe procedurele en financiële participatie samen ingebed kan worden in de volgende stappen van het besluitvormingstraject over windenergie in Vijfheerenlanden. Dit kan door omwonenden mee te laten beslissen over verschillende vormen van (financiële) participatie, zoals de mogelijkheid om mede-eigenaar te worden, de mogelijkheid om tegen een korting de energie

van de windturbines in te kopen, of een (groter) deel van de opbrengsten te gebruiken voor lokale gebiedsontwikkeling of natuurbeheer (voor een overzicht van mogelijkheden, zie bijvoorbeeld Ferraro & Ellis, 2017).

Maar alleen vastleggen dat indien er meer windturbines in Vijfheerenlanden worden gebouwd, deze voor een deel financieel voordeel opleveren voor omwonenden, is dus niet voldoende. De groepen deelnemers die het meest tegen windenergie in Vijfheerenlanden zijn (groep 3 en 4) vinden het immers belangrijker dat omwonenden kunnen meebeslissen over de verdere besluitvorming dan dat ze financieel voordeel van windturbines kunnen ervaren. Vandaar de aanbeveling om het besluit over (financiële) participatie in te bedden in een procedurele vervolgstap over hoe omwonenden kunnen meebeslissen over windenergie.

Deze aanbeveling wordt behalve door de data uit deze raadpleging ook ondersteunt door de literatuur over participatie bij windenergiebeleid. Hoewel financiële participatie kan bijdragen aan de acceptatie van windturbines blijkt uit een review studie naar windprojecten waarbij dit is georganiseerd, dat inwoners hier verschillende voorkeuren voor hebben (Cowell et al., 2011). Er kan niet verwacht worden dat alle weerstand voor windenergie kan worden weggenomen met financiële compensatie voor omwonenden. Daar zijn verschillende redenen voor. Allereerst is het vaak niet mogelijk om alle lusten en lasten eerlijk te verdelen. Verschillende windzoekgebieden hebben verschillende voor- en nadelen voor verschillende inwoners en daar moet uiteindelijk een beslissing over worden genomen. Uiteindelijk ervaren sommige mensen meer nadelen van windprojecten dan anderen en is het vaak niet mogelijk om alle lasten (volledig) te compenseren. Omdat het onwaarschijnlijk dat inwoners consensus zullen bereiken over de inrichting van financiële participatie wordt in de literatuur over de maatschappelijke acceptatie van windenergie(beleid) aangeraden om een dergelijk traject breder in te steken en te focussen op het samen met bewoners formuleren van voorwaarden voor een rechtvaardige besluitvormingsprocedure (Cowell et al., 2011; Barry & Ellis, 2010). Wanneer de procedure als rechtvaardig wordt ervaren zijn inwoners namelijk eerder geneigd om het uiteindelijke besluit te accepteren. Andersom zien we ook dat ervaren overlast sterk samenhangt met ervaren rechtvaardigheid van procedures (Peuchen, 2022).

Door samen met inwoners van Vijfheerenlanden het gesprek te voeren, kan de gemeente maatwerk leveren bij het vormgeven van de voorwaarden voor een eerlijke verdeling van lusten en lasten over verschillende waarden. Dit draagt niet alleen bij aan een beter besluit (inhoudelijke basis voor participatie) over de lusten en lastenverdeling. Het draagt ook bij aan de ervaren procedurele rechtvaardigheid van de besluitvorming.

Hoofdconclusie 2: Landschap en gezondheid zijn belangrijke waarden in Vijfheerenlanden en moeten geborgd worden

Landschap

Inwoners uit Vijfheerenlanden (behalve groep 2) kennen veel waarde toe aan het beschermen van het culturele landschap en de natuur in Vijfheerenlanden. Gemiddeld genomen vinden de deelnemers het beschermen van het culturele landschap zelfs belangrijker dan het stellen van strengere geluidsnormen om hinder voor omwonenden tegen te gaan. Uit de geschreven antwoorden blijkt dat voor sommige deelnemers het landschap vooral van culturele waarde is, bijvoorbeeld doordat het bijdraagt bij aan de identiteit van de gemeente. Voor andere inwoners is vooral de natuurwaarde van het landschap belangrijk.

“Vijfheerenlanden heeft veel uniek cultureel landschap. Daar moeten we zuinig op zijn. Het hoeft elkaar niet in de weg te zitten. Maar ga er zorgvuldig mee om.”

“Het landschap van vhl is een groot deel van onze identiteit en voor een heel groot deel cultuurhistorisch waardevol. Het is goed hier voorzichtig mee om te gaan.”

“De natuur is heilig en in die zin dus geen windturbines in de buurt van natuurgebieden.”

“We hebben al niet zoveel natuur, bescherm het dan goed.”

“We hebben hier een mooi natuurgebied en dat willen we zo houden.”

De gemeenteraad heeft in het verleden reeds rekening gehouden met de waarde van het landschap bij keuzes in het RES-beleid. Zo heeft de gemeenteraad, in lijn met land- en tuinbouworganisaties, zich uitgesproken om geen zon-op-land in de gemeente te realiseren als daarbij agrarische grond aan het agrarisch potentieel wordt onttrokken. Windenergie zou een alternatief kunnen zijn voor zon-op-land omdat het veel minder land gebruikt. Maar windturbines gaan wel weer de lucht in en hierover uit men ook zorgen:

“Een rij windturbines tast het zicht de mooiste vestingstad Gorinchem aan. Er staan een paar oude molens en kerken maar die vallen in het niet bij die grote windturbines. Het beeld van de stad verandert helemaal. De oude stad zoveel mogelijk beschermen.”

“Het is toch geen gezicht om zo'n grote windturbine in ons fraaie landschap te plaatsen. Ben hier geen voorstander van. Zet ze dan op een industriegebied.”

“Ons landschapsaanzicht is belangrijk en “vervuiling” door windmolens past daarin niet.”

Een ander bruikbaar resultaat is dat het merendeel van de inwoners extra windturbines in de gemeente liever in één gebied laat plaatsen, dan op meerdere plekken in de gemeente. Een motivatie die hierachter zit is dat dit de impact op het landschap minimaliseert. Ook in een eerdere enquête van de gemeente Vijfheerenlanden onder inwoners, kwam een sterke voorkeur naar clustering naar voren.

Bij het beoordelen van specifieke projectvoorstellen kan het betrekken van omwonenden tot gedragen en inhoudelijk betere besluiten leiden. De inhoudelijke reden voor burgerparticipatie houdt in dat de kwaliteit van besluiten beter wordt doordat inwoners lokale kennis inbrengen. Hiervoor is het belangrijk dat een participatietraject – bijvoorbeeld over waar in een windzoekgebied een windturbine de minste schade aan het natuur en cultuurlandschap toebrengt – niet te erg gebaseerd is op technische expert kennis over milieueffecten. Uit eerdere participatietrajecten blijkt dat veel inwoners het moeilijk vinden om over dit soort ‘calculerende redeneringen’ mee te praten (Aitken et al., 2008; Larsson & Emmelin, 2015). Inwoners zijn goed in staat om mee te praten over lokale en persoonsgebonden waarden, zoals waar een windturbine wel of niet ingepast kan worden.

“Het is van belang om natuurgebieden te beschermen in de Vijfheerenlanden. Plaats daarom windmolens op bijvoorbeeld landbouwgrond. Daar is namelijk genoeg van in onze gemeente.”

“In de natuur gebieden moet je kunnen genieten van de natuur, maar dat gaat dan wel om de specifieke gebieden als de Zouweboezem, de schaapskooi etc. Niet alle weilanden.”

“Er gaat al veel verloren door steeds meer uitbreiding van de kernen, en wat verloren is komt niet meer terug.”

“We offeren in Nederland steeds meer landschap op aan de welvaart (verkeer, industrie, woningbouw etc) Het is zaak dat wat we nog hebben zoveel mogelijk te behouden.”

Een perfecte inpassing is wellicht niet altijd mogelijk. Dan is het belangrijk na te denken over compensatie. Zo vinden alle deelnemers, behalve groep 3, het (ook) belangrijk dat de impact van windturbines op de natuur gecompenseerd wordt. Hierover zeggen inwoners bijvoorbeeld:

“Het mag niet ten koste gaan van de natuur. En dat gaat hoe dan ook gebeuren. Door de inkomsten dan te gebruiken voor de natuur, kan de schade misschien wat gecompenseerd worden”.

“Windturbines tasten de natuur aan dus is compensatie geboden.”

“Door meer natuur in die omgeving toe te voegen wordt de impact mogelijk wat verzacht. Een andere financieringsbron voor natuur is er bijna niet.”

“Dat is de pleister op de wond. Een windturbine is een aanslag op het landschap, laat het dan ook positieve gevolgen hebben voor de natuur.”

Gezondheid

Behalve groep 2, kennen alle deelnemers veel waarde toe aan het voorkomen van overlast en daarmee het waarborgen van de gezondheid van omwonenden. Uit de keuzes van de deelnemers in de PWE-keuzetaak blijkt dat gezondheidsoverwegingen, samen met culturele overwegingen, voor inwoners van Vijfheerenlanden de belangrijkste omgevingsfactoren zijn om rekening mee te houden. We hebben deelnemers ook gevraagd of ze windturbines liever dichtbij de gebouwde omgeving zouden zetten als dat helpt om planten en dieren te beschermen en het merendeel van de bewoners is hier op tegen. Deelnemers willen de windturbines dus liever op grotere afstand van de bebouwde omgeving.

Uit de motivaties van deelnemers valt duidelijk op te maken dat inwoners van Vijfheerenlanden er veel waarde aan hechten dat er voldoende rekening wordt gehouden met gezondheidszorgen van omwonenden. Hiervoor worden verschillende redenen genoemd (zie voor een uitgebreide lijst hoofdstuk 4). De voornaamste zorgen die bij deze eis worden geuit lijken voort te komen uit de behoefte aan duidelijkheid over het (voorkomen van) omgevingseffecten en/of de behoefte dat klachten of zorgen van omwonenden serieus genomen worden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit onderstaande quotes:

Behoefte aan duidelijkheid over omgevingseffecten

“Omwonenden moeten wel gewoon in hun huis kunnen wonen. Dus geen reële nadelen voor hen.”

“Windturbines mogen nooit geluidsoverlast geven. Is niet acceptabel, en je zou er zelf ook niet naast willen wonen.”

“De overlast van windturbines voor omwonenden moet minimaal gehouden worden, door deze te plaatsen zo ver mogelijk van woningen en waar dit niet mogelijk is, aangepast installeren om overlast te minimaliseren.”

“Dit is eveneens een enorm storende ‘bijwerking’ van windmolens en moet niet te lichtzinnig over worden gedacht. Dus normen moeten uiterst streng zijn om overlast tot het minimale te beperken.”

Behoefte aan erkenning en vertrouwen in autoriteiten (uitvoerders en besluitvormers)

“Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de medische gevolgen voor omwonenden.”

“Hier wordt meestal te makkelijk over gedaan door de beheerders: de situatie wordt positiever uitgelegd dan wat de daadwerkelijke realiteit na oplevering van de turbines zijn. Strenge regelgeving voorkomt dat de beheerders via een omweg alsnog hun zin/voordeel erdoorheen kunnen drukken als fait accompli.”

“Eerste punt waar zeer streng naar gekeken moet worden. Het kan niet zo zijn dat er omwonenden zijn die er dagelijks last van ondervinden. Het probleem is altijd, dat degene die de plaatsing regelt er zelf totaal niet bij in de buurt woont. Als er dan inwoners klagen, weten zij absoluut niet waar de inwoners het over hebben, want zij horen dat niet in hun woning.”

“Gezondheidsrisico’s en klachten van omwonenden worden niet onderzocht of serieus genomen. Beschikbare onderzoeksresultaten worden genegeerd (of zijn zelfs onbekend).”

Uit de literatuur over procedurele rechtvaardigheid weten we dat inwoners behoefte hebben aan heldere procedures wanneer er onzekerheid is over de negatieve effecten op hun leefomgeving (Van den Bos et al., 1997) en wanneer ze niet weten of de autoriteiten hun belangen voldoende vertegenwoordigen (Lind & Tyler, 1988). Dat er onzekerheid bestaat over de besluitvormingsprocedure rondom windenergie in Vijfheerenlanden blijkt duidelijk uit de bovenstaande motivaties van deelnemers voor strengere normen om overlast tegen te gaan. Deze onzekerheid wordt niet alleen gevoed door wet- en regelgeving die ter discussie staat maar ook door zorgen over of het belang van inwoners voldoende geborgd is in de huidige processen.

Om een rechtvaardige besluitvormingsprocedure te waarborgen is het belangrijk dat bovenstaande zorgen van inwoners serieus genomen worden. Dat hier behoefte aan is in Vijfheerenlanden komt ook expliciet naar voren in deze raadpleging. We hebben deelnemers namelijk gevraagd welk advies zij het belangrijkste vinden voor de besluitvorming rondom windenergie, dat van inwoners of experts. Hierop antwoord 35,6% dat het advies van inwoners belangrijker is dan dat van experts. En 44,3% vindt het advies van inwoners even belangrijk als het advies van experts.

Aanbeveling 2: Neem de zorgen van inwoners over negatieve effecten op het landschap en gezondheid serieus

Uit de bovenstaande bevindingen komt duidelijk naar voren dat omwonenden het belangrijk vinden dat hun zorgen over het landschap en gezondheid serieus genomen worden. Dat kan bijvoorbeeld door duidelijke grenzen te stellen

over de impact die windturbines op het culturele landschap en de natuur in Vijfheerenlanden mogen hebben. Het serieus nemen van de zorgen over het culturele landschap en de natuur in Vijfheerenlanden kan bovendien bijdragen aan betere besluiten over windenergiebeleid. Inwoners bezitten immers lokale kennis over waar windturbines de meeste/minste impact op het landschap hebben.

Bij zorgen over gezondheid is het vooral belangrijk dat inwoners het gevoel krijgen dat de gehanteerde wet- en regelgeving (plus eventuele bovenwettelijke eisen) hen voldoende beschermen, of dat eventuele klachten in de toekomst goed afgehandeld zullen worden (zie onderstaande quotes). Hiervoor is het belangrijk om een vertrouwensband op te bouwen. Het helpt hierbij niet als zorgen over de leefwereld worden beantwoord met technische redeneringen over hoe wet- en regelgeving werkt, want dit sluit niet aan bij de beleefwereld van inwoners.

“Mensen binnen een straal van 200 meter op de plek van de windturbine kunnen dit verbieden.”

“Noodzakelijk ter bescherming van de omwonende als klein duimpje tegenover een machtige energiereus.”

“Zo weten ze hoe de inwoners zich voelen.”

“Er moet ook aannemelijk gemaakt worden dat deze manier effectief is en klachten moeten ook opgevolgd (kunnen) worden.”

“Dit zijn we met z'n allen aan de omwonenden verplicht. En niet alleen doorgeven maar ook met van tevoren afgesproken reactie en actie (bijvoorbeeld tijdelijk stilzetten).”

Hoofdconclusie 3: Inwoners willen zicht op een integrale visie over de rol van windturbines

Deelnemers die energiebeleid van de gemeente niet of minder steunen doen dat niet altijd omdat ze tegen een duurzaam energiebeleid in brede zin zijn. Al is er wel een kleine groep deelnemers die tegen iedere vorm van een duurzaam energiebeleid is. De meeste deelnemers die het duurzaam energiebeleid van de gemeente niet of minder steunen, doen dit echter omdat ze andere oplossingen beter vinden. Hiervoor worden verschillende redenen genoemd, waarvan we de belangrijkste hieronder uitlichten.

Er zijn deelnemers die vinden dat de verantwoordelijkheid om de klimaatdoelen te halen (deels) niet bij de gemeente zou moeten liggen en dragen oplossingen buiten de gemeente aan. Sommige deelnemers verwachten dat klimaatbeleid van de gemeente aansluit bij klimaatbeleid van buurgemeenten en nationale overheden en ervaren windbeleid nu niet als zodanig. Hiermee mist het volgens hen effectiviteit. Andere deelnemers vinden dat windturbines niet op land thuishoren, maar bijvoorbeeld alleen op zee.

“Klimaatverandering is een feit. Of dit op gemeentelijk niveau opgelost moet worden betwijfel ik. Ik zou liever een integrale aanpak door de rijksoverheid zien (zoals de windmolens op zee).”

“Een dergelijke groot dilemma vraagt een nationaal georganiseerde aanpak en geen snipper visie van meer dan 300 verschillende Gemeenten.”

“Windturbines horen thuis op zee.”

Er zijn ook inwoners die vinden dat andere energietechnieken, zoals kernenergie of meer zon-op-dak, de oplossing voor het klimaatprobleem zijn. Indien de gemeente deze inwoners mee wil nemen in het energiebeleid kan de gemeente de volgende overwegingen in beschouwing nemen.

“Ik zie liever dat eerst alle bedrijfs daken vol gelegd worden met zonnepanelen. Daar is nog heel veel mogelijk!”

“Voor zon energie zijn er nog genoeg daken op het industrie terrein om daar zonnepanelen neer te leggen.”

“Ga a.u.b. werk maken van kernenergie. Schoon en veilig tegenwoordig!”

“Ik vraag me dan ook af of een windmolen op het land een structurele oplossing is, ik denk dat de oplossing buiten de verantwoording van de gemeente valt en denk hierbij aan grote windparken op zee en/of een kernfusiecentrale.”

Sommige inwoners hebben het gevoel, dat er meer windturbines geplaatst moeten worden omdat lokaal opgewekte energie, ‘hun stroom’, elders gebruikt wordt. Op die manier lijkt de regio volgens hen de dupe van ontwikkelingen elders. Dit blijkt bijvoorbeeld uit onderstaande quotes:

“Er staan al windturbines in de gemeente die stroom opwekken ten gunste van een ander bedrijf (Windpark Autena voor Schiphol Group). Zolang de grond op die manier wordt gebruikt vind ik niet dat we onze grond verder moeten opofferen om aan opgelegde doelstellingen te voldoen.”

“Er staan al grote turbines. Laat deze stroom voor Vijfheerenlanden zijn en niet voor Schiphol.”

“Bovendien moet er de garantie komen dat lokaal duurzaam opgewekte energie primair voor lokaal gebruik is (tenzij voor balanceren anders hoeft).”

Uit de geschreven antwoorden blijkt ook dat deelnemers bedenkingen hebben bij de bouw van extra windturbines omdat de leefomgeving al enorm onder druk staat door allerlei uitdagingen (woningbouw, veranderingen in de landbouw, distributiecentra, waterberging e.d.) die allemaal iets vergen van het landschap. Als die onderwerpen individueel worden gezien dan zijn ze allemaal wellicht onaantrekkelijk, maar in relatie tot elkaar is de ene ruimtelijke ontwikkeling gewenster dan de ander. Dat kan voelen als 'kiezen tussen twee kwaden', maar het staat dichtbij afwegingen die deelnemers maken waarin ze verschillende ontwikkelingen aan elkaar relateren. Inwoners zijn goed in staat om een integrale afweging van dit omgevingsvraagstuk te maken. Zo ervaren ze hun omgeving immers zelf al in het dagelijks leven. Dat blijkt bijvoorbeeld uit onderstaande quotes:

“We kunnen niet onze hele landje maar volzetten met wat we nodig hebben . De verstedelijking ruikt al erg op. Ook voor vogels en dieren moet er een rustige plek over blijven.”

“Als het ene probleem het andere gaat blokkeren gaan we er niet komen.”

“Ook de woningnood is een issue. Zoek de balans.”

Aanbeveling 3: Geef in toekomstige communicatie en participatietrajecten over windenergie aandacht aan het overkoepelende verhaal over de nut en noodzaak. En geef duidelijk aan dat windturbines niet als losstaand onderwerp, maar in relatie tot andere keuzes bekeken moeten worden.

Uit bovenstaande bevindingen blijkt dat er bij inwoners van de gemeente behoefte is aan een overkoepelend verhaal over het nut en de noodzaak van windenergie in de gemeente, los van een duidelijk afwegingskader over hoe windmolens goed in te passen zijn. Dit lijkt met name het geval te zijn voor deelnemers die bezwaren hebben bij het huidige (wind)energiebeleid. Het kan helpen om aan deze inwoners duidelijk te maken dat extra windturbines in de gemeente niet worden overwogen omdat andere gemeenten geen bijdrage leveren aan de energietransitie of doordat bestaande duurzame energie voor andere doeleinden (buiten de gemeente) wordt gebruikt. Hierbij is het tevens goed om te benoemen dat andere energiebronnen ook worden overwogen, maar dat die ook ruimtelijke consequenties hebben, waardoor bijvoorbeeld grootschalige zonneparken reeds zijn uitgesloten door de gemeente.

Dit brengt ons tot het tweede deel van deze aanbeveling, namelijk dat het is aan te raden om de discussie over windturbines te voeren in relatie tot andere ontwikkelingen die op een locatie kunnen. Uit de antwoorden van de deelnemers komt namelijk naar voren dat zij zelf al een integrale afweging maken over het ruimtelijke ontwikkelingsvraagstuk waar de gemeente met de inpassing van extra windturbines voor staat. Het hebben van een debat over de wenselijkheid van windturbines op zichzelf is in de praktijk namelijk vaak een vals dilemma. Het suggereert dat er ergens of windturbines komen, of alles bij het oude blijft. Dat is echter vaak niet het geval. Er zijn andere vraagstukken waar de ruimte dan voor in aanmerking kan komen. Een eerlijke afweging over de wenselijkheid van windturbines neemt de alternatieve ruimtegebruiken daarom mee in de afweging. In plaats van aan inwoners te vragen of windenergie op een bepaalde locatie wenselijk is, kan er beter gevraagd worden welke ruimtelijke ontwikkeling inwoners het liefste zien op een bepaalde locatie: duurzame energie (windturbines/zonneparken), waterberging, landbouw, woningbouw etc.

2. Introductie

Het klimaat verandert met alle (lange termijn)gevolgen voor de leefomgeving van dien. Het gebruik van meer schone energie kan helpen tegen al te grote wisselingen en schommelingen in het klimaat. De gemeente Vijfheerenlanden heeft daarom de ambitie om circa 25% (0,072 TWh) van de elektrische energie die binnen de gemeente gebruikt wordt in 2030 duurzaam op te wekken. Dit gebeurt binnen het kader van de Regionale Energie Strategie (RES). De RES komt voort uit afspraken die gemaakt zijn in het landelijk Klimaatakkoord, die weer voortvloeien uit ondertekening van het klimaatakkoord van Parijs in 2015. Duurzame energiebronnen die binnen het RES-kader kunnen bijdragen aan de duurzame energiedoelstelling zijn grootschalige zonne-energie en windenergie. De gemeente heeft grootschalige grondgebonden zonne-parken uitgesloten en met enkel grootschalige installatie van zonnepanelen op daken (zon-op-dak) – naast de huidige 3 windturbines bij Vianen – kan de doelstelling waarschijnlijk niet behaald worden. Daarom denkt de gemeente na over het plaatsen van extra windturbines, met een gezamenlijk opwek van 0,02 tot 0,04 TWh per jaar en/of het versnellen van het zon-op-dak potentieel. De gemeente wil alvorens een besluit te nemen over de komst van extra windturbines de meningen en zorgen van inwoners goed in kaart brengen. Daarom is er participatieonderzoek uitgevoerd, naast rapportages zoals de plan milieu effect rapportage (plan m.e.r.). Deze raadpleging maakt onderdeel uit van dit participatieonderzoek.

Er zijn inwoners die tevreden zijn met de duurzame energieambitie van de gemeente. Aan de andere kant zijn er inwoners die bezwaren hebben tegen windturbines. Daarom wil de gemeente graag meer inzicht krijgen in de afwegingen die inwoners maken rond dit onderwerp. Populytics is gevraagd om een raadpleging uit te voeren waarin inwoners van Vijfheerenlanden hun voorkeuren en visies kunnen uiten over de wenselijkheid van verschillende dimensies van de mogelijke opgave voor de RES via windenergie. Het hoofddoel van deze raadpleging is dan ook het leveren van gedetailleerde inzichten over de voorkeuren van inwoners met betrekking tot het windenergiebeleid van de gemeente. In deze raadpleging is gebruik gemaakt van de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)-methodiek.

Een PWE-raadpleging is geen draagvlakonderzoek. Het doel is niet om in kaart te brengen hoeveel mensen er voor of tegen het bouwen van windturbines in Vijfheerenlanden zijn. We onderzoeken wel welke overwegingen, waarden en zorgen inwoners belangrijk vinden in de besluitvorming rond windenergie en hoe zij bepaalde waarden tegen elkaar afwegen. PWE is een nuttig hulpmiddel om te ontdekken in welke mate inwoners verschillend of juist hetzelfde denken over verschillende dimensies die relevant zijn in de besluitvorming rond windenergie. Wanneer we verschillende perspectieven ontdekken, dan kunnen we ook achterhalen wat de kenmerken zijn van inwoners die vanuit een bepaald perspectief naar het onderwerp kijken. We kijken ook naar welke waarden er volgens inwoners belangrijk zijn in de besluitvorming over windenergie en welke waarden er achter bepaalde bezwaren zitten. Idealiter proberen we ook gemeenschappelijke waarden vast te stellen en doen we voorstellen hoe deze waarden kunnen worden vertaald in beslissingen van de gemeente.

3. Methode

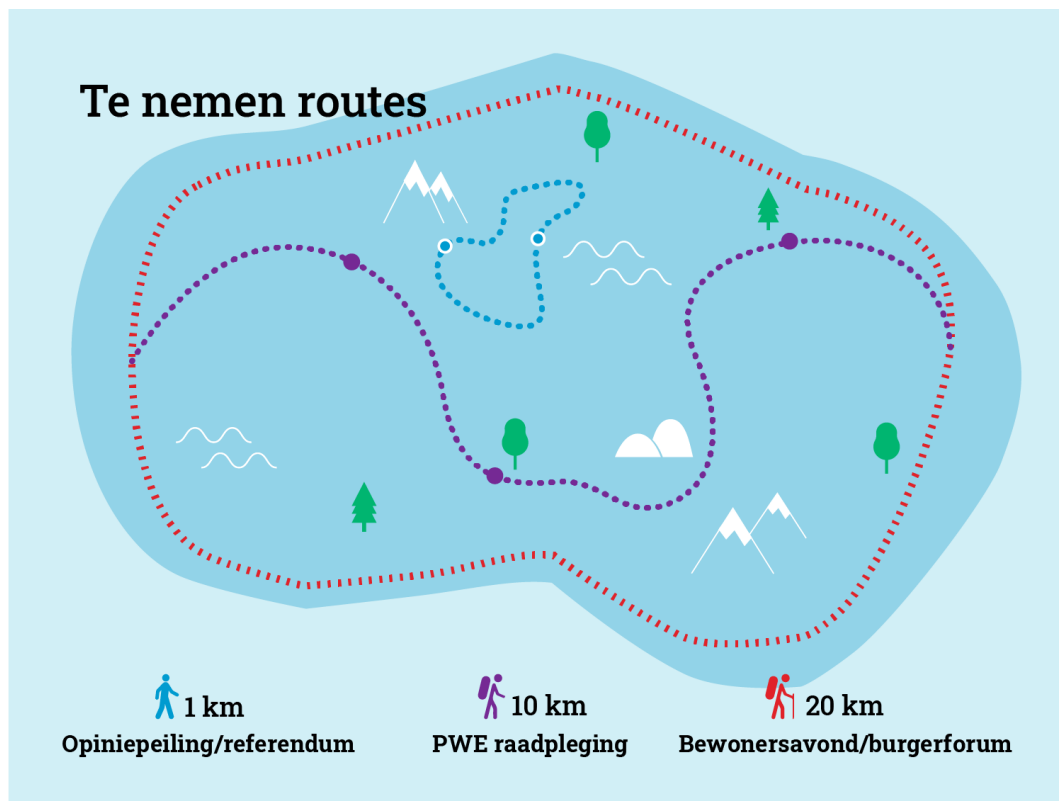
Waarom een PWE-raadpleging?

Populytics gebruikt de PWE-methode om inwonersparticipatie te faciliteren. Wij hebben deze methode onder andere ingezet in RES Regio Foodvalley, in de Gemeenten Súdwest-Fryslân en Amsterdam en bij de Nationale klimaatraadpleging. Deze voorbeeldprojecten zijn te vinden op [onze website](#).

De essentie van een PWE is dat inwoners een advies kunnen geven over een keuzevraagstuk van de overheid. Inwoners worden als het ware op de stoel van de overheid gezet en gevraagd advies te geven over te maken keuzes. Het keuzevraagstuk van een overheid wordt nagebootst in een online omgeving. Inwoners worden zich bewust van het dilemma waar de overheid voor staat. Ze krijgen een overzicht van de voor- en nadelen van de opties waartussen de overheid kan kiezen en de beperkingen die er zijn (bijvoorbeeld: ‘er is beperkt publiek budget’). Vervolgens wordt aan de deelnemende inwoners gevraagd wat zij hun overheid zouden adviseren. Ten slotte lichten inwoners hun keuzes toe, wat een scherp beeld oplevert van hun waarden, bezwaren en de kansen die zij zien. Omdat de drempel om te participeren relatief laag is – deelname aan een PWE kost gemiddeld zo’n 20 minuten en je kunt participeren waar en wanneer je maar wilt – faciliteert de methode participatie van een grote en diverse groep inwoners. PWE is een vorm van inwonersparticipatie die het midden houdt tussen simplistische methoden als een referendum of een opiniepeiling aan de ene kant en intensieve participatievormen zoals een burgerforum of een bewonersavond aan de andere kant. Inwoners kunnen in een PWE laagdrempelig, maar toch inhoudelijk participeren.

Een belangrijke reden waarom PWE-raadplegingen regelmatig worden toegepast in Nederland en in het buitenland, is dat een grote groep inwoners behoefte heeft aan deze vorm van participatie. Je kan het vergelijken met de keuze die je hebt tussen verschillende wandelroutes in een natuurgebied. Sommige wandelaars willen een kort rondje lopen om snel de highlights mee te pikken, maar er zijn ook diehards die graag de langste route lopen om alle details van het wandelgebied te ervaren. Daarnaast is er een derde groep die het liefst de tussenroute neemt. Deze mensen willen graag de belangrijkste facetten van het wandelgebied ervaren, maar ze nemen niet de langste route omdat ze op hun vakantie ook nog allerlei andere dingen willen doen.

Met inwonersparticipatie is het net zo. Sommige inwoners willen graag meedoen aan een referendum of een opiniepeiling waarin een complex vraagstuk wordt platgeslagen in een “Ja/Nee keuze” en ze binnen een minuut klaar zijn. Ook zijn er inwoners die graag dagen achter elkaar met elkaar en met ambtenaren en experts in gesprek willen gaan. Maar er is ook een grote middengroep die graag op een genuanceerde manier zijn voorkeur wil uiten op basis van een totaalplaatje van keuzeopties en effecten. PWE voorziet in de participatiebehoefte van de middengroep.



Figuur 2-1: PWE sluit aan bij de participatiebehoefte van de middengroep.

Opzet van de raadpleging

Deze PWE-raadpleging gaat over windenergiebeleid in Vijfheerenlanden. De gemeenteraad overweegt om extra windturbines in de gemeente te plaatsen om de duurzame energieambitie te behalen. Voordat hierover een beslissing wordt genomen wil de gemeenteraad gedetailleerde inzichten ophalen over de waarden, meningen en zorgen van inwoners met betrekking tot windenergie in Vijfheerenlanden.

Het doel bij het ontwerpen van een PWE is om een keuzevraagstuk van de beleidsmaker zo goed mogelijk na te bootsen. In dit ontwerpproces proberen we ervoor te zorgen dat het vraagstuk zo wordt nagebootst dat verschillende groepen inwoners op een goede manier hun waarden, voorkeuren en zorgen kunnen doorgeven aan beleidsmakers en dat de kans tegelijkertijd zo groot mogelijk is dat de uitkomsten van de raadpleging handelingsperspectieven opleveren voor beleidsmakers. Bij het ontwerpen van een PWE moeten er soms oplossingen worden gezocht om deze doelen allebei te behalen.

Het beleidsvraagstuk waar beleidsmakers in Vijfheerenlanden voor staan is dat er (naast de bestaande wet- en regelgeving) allerlei overwegingen zijn bij de plaatsing van extra windturbines. Moet de gemeente bijvoorbeeld geluidshinder zoveel mogelijk voorkomen? Of is het belangrijker dat negatieve effecten op de natuur in Vijfheerenlanden worden geminimaliseerd? En hoe moeten de opbrengsten van de windturbines worden verdeeld? In de PWE kunnen inwoners de gemeente hierover adviseren. De vraagstelling die centraal staat is: 'Welke eisen moet de gemeente Vijfheerenlanden stellen aan de bouw van extra windturbines?'

Meedenken over windturbines in gemeente Vijfheerenlanden

De gemeente Vijfheerenlanden wil meer schone energie opwekken om [klimaatverandering](#) tegen te gaan. Ons doel is om 25% van de elektrische energie die wordt gebruikt binnen de gemeente duurzaam op te wekken in 2030. Om dit te bereiken moet er nog een hoop gebeuren. Op dit moment wordt ongeveer 10% van de energie duurzaam [opgewekt in Vijfheerenlanden](#).

Een deel van de extra schone energie zal worden opgewekt door zonnepanelen op daken. Maar met alleen zonne-energie kunnen we de doelstelling niet halen. Daarom zoekt de gemeente ruimte voor [extra windturbines in de gemeente](#).

De keuze voor windturbines heeft gevolgen voor de inwoners van de gemeente. Daarom willen we graag uw mening horen.

Alvast bedankt voor uw mening!

Figuur 2-2: Startscherm van de PWE-raadpleging

Voor groepen inwoners die twijfelen over de ernst van klimaatverandering en de wenselijkheid van duurzaam energiebeleid geldt waarschijnlijk dat zij dit uitgangspunt niet zullen steunen. We willen ook deze groep inwoners in staat stellen om hun waarden, voorkeuren en zorgen door te geven. Om aan beide doelen tegemoet te komen hebben we op basis van feedback van bewoners op een eerste ontwerp van de raadpleging (zie onder) besloten om de raadpleging te starten met een aantal algemene vragen over meningen van deelnemers over het duurzame energiebeleid van de gemeente.

- Bent u het eens met deze stelling: ik maak me zorgen om klimaatverandering?
- Wat vindt u van het doel om 25% van de elektriciteit in Vijfheerenlanden duurzaam op te wekken?
- Bent u het ermee eens dat er extra windturbines komen in Vijfheerenlanden?

Deelnemers kregen tevens de mogelijkheid om hun keuzes te onderbouwen, waardoor ook tegenstanders van het duurzame energiebeleid van de gemeente in staat werden gesteld om hun waarden, voorkeuren en zorgen door te geven. Hierna begonnen deelnemers aan de PWE-keuzetaak.

Het ontwerpproces van de PWE-keuzetaak

Het ontwerpproces van de PWE-keuzetaak bestond uit drie fases.

1. Eerst hebben we een concept gemaakt op basis van eerdere onderzoeken en literatuurstudie.
2. Vervolgens hebben we in een aantal feedbackrondes met de gemeente aanpassingen gedaan en meer informatie toegevoegd.

3. Als laatste konden inwoners feedback geven op het ontwerp. Hiervoor is er op 30 augustus 2022 een bewonersavond in Vianen georganiseerd. Bovendien hebben we op 29 augustus feedback van scholieren opgehaald tijdens een les maatschappijleer op het Heerenlanden College in Leerdam.

Fases 1 & 2 – Concept ontwerp en feedback van de gemeente

Om tot een lijst aan relevante (bovenwettelijke) eisen te komen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines hebben we een literatuurstudie uitgevoerd. In milieueffectrapportages voor windturbines worden bijvoorbeeld mogelijke eisen voor het tegengaan van overlast op mens en natuur beschreven. We hebben ook gebruik gemaakt van onze eerdere onderzoeken over dit onderwerp, bijvoorbeeld in Amsterdam en Súdwest-Fryslân (zie populytics.nl/cases). Uit deze onderzoeken weten we bijvoorbeeld dat culturele en maatschappelijke waarden ook een belangrijke rol spelen bij de beslissing over windturbines. Zo kwamen we tot de eerste lijst aan eisen:

- Verplicht beheerders van windturbines een groter deel van de inkomsten te gebruiken voor de natuur
- Bouw windturbines verder weg van natuurgebieden in Vijfheerenlanden
- Stel strengere eisen aan het geluid van de windturbines
- Beheerders moeten verplicht een app aanbieden waarmee omwonenden klachten kunnen doorgeven
- Bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk
- Zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie
- De windturbines moeten het bouwen van woningen zo min mogelijk in de weg zitten

Deze eisen hebben we van achtergrondinformatie voorzien. Door op het informatie-icoon bij een keuze-optie te klikken konden deelnemers meer informatie over de bestaande regelgeving met betrekking tot de eis te zien (zie figuur 2-4). Hier werd ook toegelicht wat de deelnemer de gemeente concreet adviseert door voor een eis te kiezen.

Het concept ontwerp van de PWE-keuzetaak hebben we vervolgens voorgelegd aan beleidsadviseurs van de gemeente. In een aantal feedbackrondes hebben zij aanpassingen gemaakt en de beschrijving van de keuze-opties van lokale context voorzien. Ook zijn er nog twee relevante eisen bij gekomen, om tot de volledige set aan maatregelen te komen (zie figuur 2-3):

- Zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines
- Stel strengere regels aan de slagschaduw van windturbines

←

Punten

✓

0/30

Welke eisen moet de gemeente stellen aan de bouw van windturbines?

Gebruik de **+** en **-** knoppen om punten aan eisen te geven.

Zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines

-

0

+

Verplicht beheerders van windturbines een groter deel van de inkomsten te gebruiken voor de natuur

-

0

+

Bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk

-

0

+

Zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie

-

0

+

De windturbines moeten het bouwen van woningen zo min mogelijk in de weg zitten

-

0

+

Bouw windturbines verder weg van natuurgebieden in Vijfheerenlanden

-

0

+

Stel strengere regels aan de slagschaduw van windturbines

-

0

+

Beheerders moeten verplicht een manier aanbieden waarmee omwonenden klachten kunnen doorgeven

-

0

+

Stel strengere eisen aan het geluid van de windturbines

-

0

+

Figuur 2-3 Schermafbeelding van de PWE-keuzetaak.

Zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie

Wat zijn de eisen nu? Mensen die windturbines willen bouwen investeren geld in een fonds. Met dat geld betalen ze voorzieningen in de buurt van windturbines die voor iedereen bedoeld zijn. Dit is nu al de afspraak.

Als u ervoor kiest dat omwonenden financieel voordeel hebben van de energie, wat is dan uw advies aan de gemeente? Mensen die windturbines bouwen moeten voordeel geven aan de omwonenden. Ze gebruiken daar een deel van hun inkomsten voor. De gemeente moet dat verplichten. Bijvoorbeeld:

- Korting op de elektriciteitsprijs voor bewoners die binnen 600 meter van een windturbine wonen.
- Eén keer een bedrag als tegemoetkoming geven aan bewoners die dicht bij een windturbine wonen vanwege de mogelijke overlast.

Uw advies aan de gemeente: Mensen die windturbines bouwen moeten voordeel geven aan de omwonenden. Ze gebruiken daar een deel van hun inkomsten voor. De gemeente moet dat verplichten.

Figuur 2-4 Schermafbeelding van informatie over een keuze-optie.

22

Fase 3 – Feedback van bewoners

In de laatste fase van het ontwerptraject hebben we feedback van bewoners opgehaald. Dit is een belangrijke stap om te valideren of het keuzevraagstuk aansluit bij de ervaring van inwoners, zodat zij goed in staat worden gesteld om hun waarden, voorkeuren en zorgen te uiten. In samenwerking met TwynstraGudde zijn er twee focusgroepen georganiseerd.

De eerste focusgroep vond plaats op het Vijfheerenlanden College in Leerdam op 29 augustus 2022. Tijdens een les maatschappijleer werden ongeveer 25 middelbare scholieren uit verschillende klassen op een interactieve manier stellingen voorgelegd over (wind)energiebeleid in de gemeente. De deelnemers gaven via een dilemma-oefening aan of ze het eens of oneens waren met een stelling door links of rechts in het lokaal te gaan staan. De moderatoren vroegen vervolgens naar de motivaties van de deelnemers. Deze motivaties zijn in beschouwing genomen bij het ontwerpen van de raadpleging.

De tweede focusgroep vond plaats tijdens een bewonersavond in Vianen, op 30 augustus 2022. Deze focusgroep werd georganiseerd volgens het 'World Café' format. In groepen van 6-10 personen konden deelnemers onder begeleiding van een moderator feedback geven op de introductie van de raadpleging (figuur 2-2) en de inhoud van de PWE-keuzetaak (figuur 2-3). De geschreven feedback is vervolgens meegenomen bij het finale ontwerp van de raadpleging.

Dataverzameling

De raadpleging heeft online gestaan van vrijdag 9 september (12:00 uur) tot maandag 3 oktober (12:00 uur). Inwoners van Vijfheerenlanden zijn benaderd via verschillende kanalen: de gemeentepagina in het Kontakt, social media, website, via artikelen in de media naar aanleiding van het persgesprek, een mailing en via A0-borden langs de weg en Abri's. Ook is het Inwonerspanel gevraagd om de PWE in te vullen. Met deze wervingsmethoden werd niet uitvoerig aangestuurd op het verkrijgen van een steekproef die representatief is voor de populatie in Vijfheerenlanden. Het is dan ook geen verrassing dat de verkregen steekproef niet representatief is voor de kenmerken geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (zie tabel 2-1).

Representativiteit

Er hebben relatief meer mannen dan vrouwen meegedaan aan de raadpleging. Verder is de leeftijdsgroep 35 tot 65 jaar ondervertegenwoordigd en hebben er relatief weinig laagopgeleiden meegedaan aan de raadpleging. Halverwege de dataverzameling viel op dat er weinig geen jonge (tot 35 jaar) inwoners meededen met maximaal mbo1, havo- of vwo-onderbouw als opleidingsniveau. Daarom heeft de gemeente extra bijgestuurd op het werven van scholieren voor de raadpleging. Dit heeft ertoe geleid dat de jongste leeftijdsgroep (tot 35 jaar) niet meer ondervertegenwoordigd is. De groep deelnemers met maximaal mbo1, havo- of vwo-onderbouw als opleidingsniveau is nog wel ondervertegenwoordigd in de steekproef.

Tabel 2-1: Demografische kenmerken van de deelnemers

	Aantallen in de steekproef	Percentage van de bevolking in Vijfheerenlanden (Allecijfers, 2022)
Alle respondenten*		
Totaal	1.176	
Geslacht**		
Man	60,0% (703)	49,6%
Vrouw	33,1% (389)	50,4%
Leeftijd**		
Jonger dan 35 jaar	36,2% (426)	29,1%
35 tot 65 jaar	38,1% (448)	50,6%
65 jaar of ouder	22,1% (260)	20,3%
Hoogst genoten opleiding**		
Basisonderwijs, vmbo, havo onderbouw, vwo-onderbouw, mbo1	8,1% (95)	23,4%
Havo, vwo, mbo 2-4	27,7% (326)	32,7%
Hbo, universiteit	58,2% (684)	16,5%

* Het totaal aantal deelnemers betreft het aantal deelnemers dat de raadpleging volledig heeft ingevuld. Dit aantal is hoger dan de som van de aantallen die bij de verschillende achtergrondkenmerken wordt weergegeven. Dat komt omdat niet iedereen die vragen heeft ingevuld.

** Een deel van de respondenten heeft op deze vragen “zeg ik liever niet” geantwoord. Bij geslacht konden deelnemers “anders of wil ik niet zeggen” antwoorden. De percentages in de tabel tellen om deze rede niet op tot 100%. De overige antwoorden zijn wel meegenomen in het rapport.

Om de representativiteit van deze raadpleging te bevorderen hebben we een herweging uitgevoerd. De antwoorden van deelnemers uit de ondervertegenwoordigde groepen krijgen dan een hogere wegingsfactor toegekend dan de antwoorden van deelnemers uit oververtegenwoordigde groepen. Om een herweging uit te kunnen voeren op de kenmerken geslacht, leeftijd en opleidingsniveau, is de vuistregel dat er tenminste 30 respondenten nodig zijn voor elke samengestelde categorie. Een samengestelde categorie is bijvoorbeeld: man, jonger dan 35 jaar, hbo of universiteit. Als er minder dan 30 respondenten voor samengestelde categorieën zijn dan neemt de standaardafwijking van de herweging snel toe. Er kan dan met weinig zekerheid uitspraken worden gedaan over de representativiteit van de steekproef.

Er waren niet genoeg respondenten voor alle samengestelde categorieën om een herweging uit te voeren op alle drie de kenmerken. We hebben daarom alleen een herweging toegepast op de kenmerken leeftijd en opleidingsniveau. Hiervoor is gekozen omdat de mannelijke en vrouwelijke deelnemers aan de raadpleging geen significant verschillende

antwoorden geven op de PWE-keuzetaak (zie figuur 3-3b). De herwogen steekproef is dus volledig representatief voor de populatie (inwoners van Vijfheerenlanden) voor de kenmerken leeftijd en opleidingsniveau gekruist, maar niet voor geslacht. Maar zoals gezegd zien we geen significante verschillen tussen de antwoorden die mannen en vrouwen gaven in de raadpleging. De herweging is toegepast op de resultaten die we presenteren in hoofdstuk 3 en 5. Tabel 2-2 geeft een overzicht van de wegingsfactoren.

Tabel 2-2: Toegepaste wegingsfactoren

Leeftijd	Opleidingsniveau	Wegingsfactor
Jonger dan 35 jaar	Basisonderwijs, vmbo, havo onderbouw, vwo-onderbouw, mbo1	2.528530861
Jonger dan 35 jaar	Havo, vwo, mbo 2-4	1.34789959
Jonger dan 35 jaar	Hbo, universiteit	1.026440338
35 tot 65 jaar	Basisonderwijs, vmbo, havo onderbouw, vwo-onderbouw, mbo1	5.071276384
35 tot 65 jaar	Havo, vwo, mbo 2-4	1.408531158
35 tot 65 jaar	Hbo, universiteit	0.494844139
65 jaar of ouder	Basisonderwijs, vmbo, havo onderbouw, vwo-onderbouw, mbo1	3.696035859
65 jaar of ouder	Havo, vwo, mbo 2-4	1.054763304
65 jaar of ouder	Hbo, universiteit	0.332643227

Overige demografische kenmerken

Aan het einde van de raadpleging vroegen we de deelnemers naar een aantal demografische kenmerken. Deze antwoorden gebruiken we om groepen te onderscheiden in de analyse (sectie 3.3). Hieronder rapporteren we de antwoorden die deelnemers gaven op deze stellingen (tabel 2-3 t/m 2-6).

Tabel 2-3 laat zien in welke woonkernen de respondenten wonen. 5% van de respondenten geeft aan ergens anders te wonen dan in de gebieden die we hebben opgenomen in de antwoord-opties.

Tabel 2-3: Woonlocatie

Waar woont u?	Respondenten
Ameide	5,1% (60)
Everdingen	2,3% (27)

Hagestein	2,6% (30)
Hei- en Boeicop	2,8% (33)
Hoef en Haag	3,7% (44)
Kedichem	0,9% (10)
Leerbroek	2,6% (31)
Leerdam	27,1% (319)
Lexmond	11,1% (131)
Meerkerk	8,0% (94)
Nieuwland	1,2% (14)
Oosterwijk	0,6% (7)
Schoonrewoerd	3,4% (40)
Tienhoven aan de Lek	0,8% (9)
Vianen	16,2% (190)
Zijderveld	6,6% (78)
Ergens anders	5,0% (59)

Tabel 2-4 laat zien hoeveel deelnemers er in een koop- of huurwoning wonen. Het merendeel van de deelnemers (81,2%) woont in een koopwoning. Deze groep inwoners is oververtegenwoordigd vergeleken met de populatie. Van alle inwoners van de gemeente woont 62% in een koopwoning (Allecijfers, 2022).

Tabel 24: Type woning

Woont u in een koopwoning of in een huurwoning?	Respondenten
Ik woon bij iemand in huis	4,2% (49)
Ik woon in een huurwoning	9,9% (117)
Ik woon in een koopwoning	81,2% (955)
Zeg ik liever niet	4,7% (55)

We hebben deelnemers ook gevraagd waarvoor ze in Vijfheerenlanden komen. Tabel 2-5 laat de resultaten zien. Deelnemers konden meerdere antwoord-opties aanvinken. Van de deelnemers is 94,6% inwoner van Vijfheerenlanden. 42,9% geeft aan vrije tijd te besteden in Vijfheerenlanden en 18,5% werkt in de gemeente.

Tabel 2-5: Wat deelnemers doen in Vijfheerenlanden

Welke van de onderstaande situaties past het beste bij u? (meerdere opties mogelijk)	Respondenten
Ik woon in Vijfheerenlanden	94,6% (1112)
Ik ben ondernemer in Vijfheerenlanden	10,0% (118)
Ik werk in Vijfheerenlanden	18,5% (217)
Ik besteed vrije tijd in Vijfheerenlanden	42,9% (505)
Ik woon in een gemeente naast Vijfheerenlanden	3,2% (38)
Ik kom nooit in Vijfheerenlanden	0,1% (1)
Ik zeg dit liever niet	0,9% (11)

Tabel 2-6 laat de financiële situatie van de deelnemers zien. Meer dan de helft van de deelnemers (68,2%) geeft aan iedere maand genoeg (52,0%) of meer dan genoeg (16,2%) geld te hebben. Slechts 1,7% van de deelnemers geeft aan iedere maand te weinig geld te hebben.

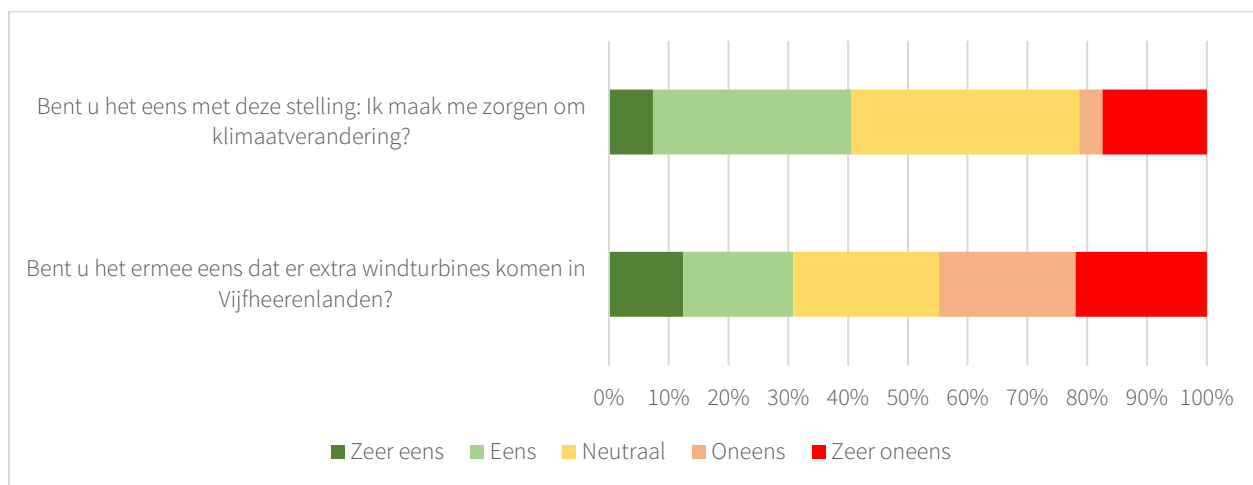
Tabel 2-6: Financiële situatie

Welke zin past het beste bij u?	Respondenten
Ik heb iedere maand meer dan genoeg geld	16,2% (190)
Ik heb iedere maand genoeg geld	52,0% (611)
Ik heb iedere maand maar net genoeg geld	13,4% (157)
Ik heb iedere maand te weinig geld	1,7% (21)
Weet ik niet/zeg ik liever niet	16,7% (197)

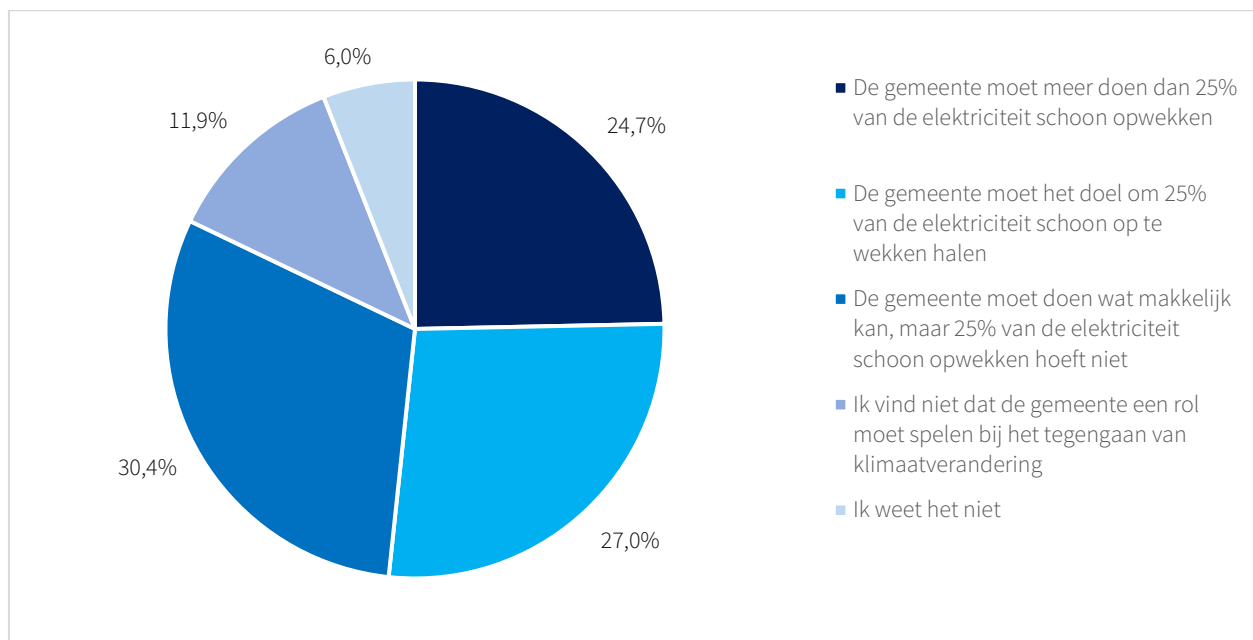
4. Hoofresultaten

3.1 Stellingen over energiebeleid van Vijfheerenlanden

Voor de PWE-keuzetaak konden deelnemers hun mening geven over het energiebeleid van de gemeente. Figuur 3-1 laat zien dat 41% van de inwoners zich zorgen maakt over klimaatverandering en dat 21% zich geen zorgen maakt. Met de vraag of er extra windturbines moeten komen in Vijfheerenlanden is 31% het eens en 45% is het hiermee oneens. Bovendien laat figuur 3-2 zien dat 45% van de inwoners vindt dat de gemeente de doelstelling om in 25% van de elektriciteit duurzaam op te wekken in 2030 niet hoeft te halen. In sectie 3.4 analyseren we de motivaties die deelnemers voor hun antwoorden op deze stellingen hebben geven.



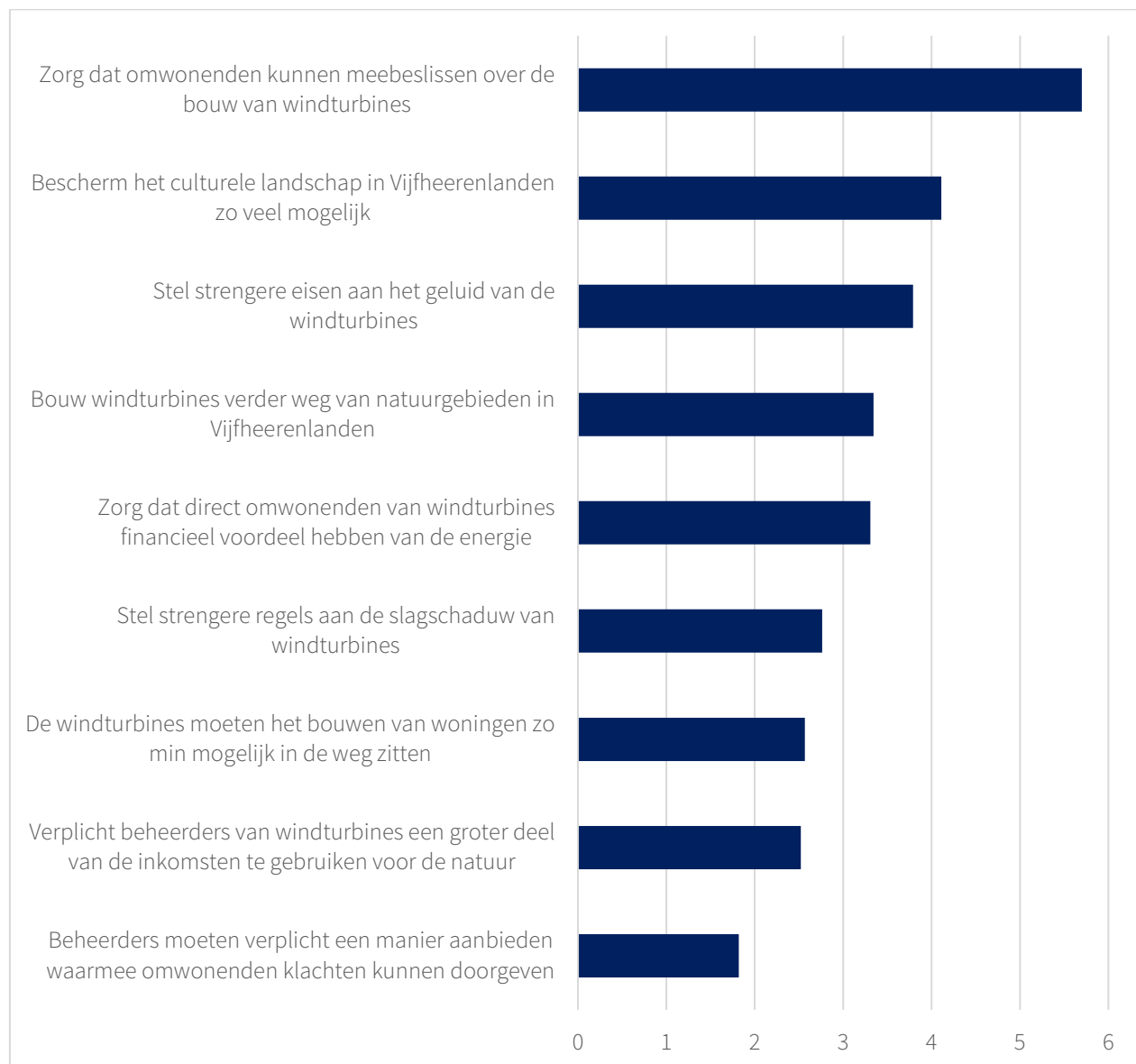
Figuur 3-1: Resultaten van stellingen over energiebeleid



Figuur 3-2: Resultaten van de stelling over het duurzaam opwekken van 25% van de elektriciteit in Vijfheerenlanden.

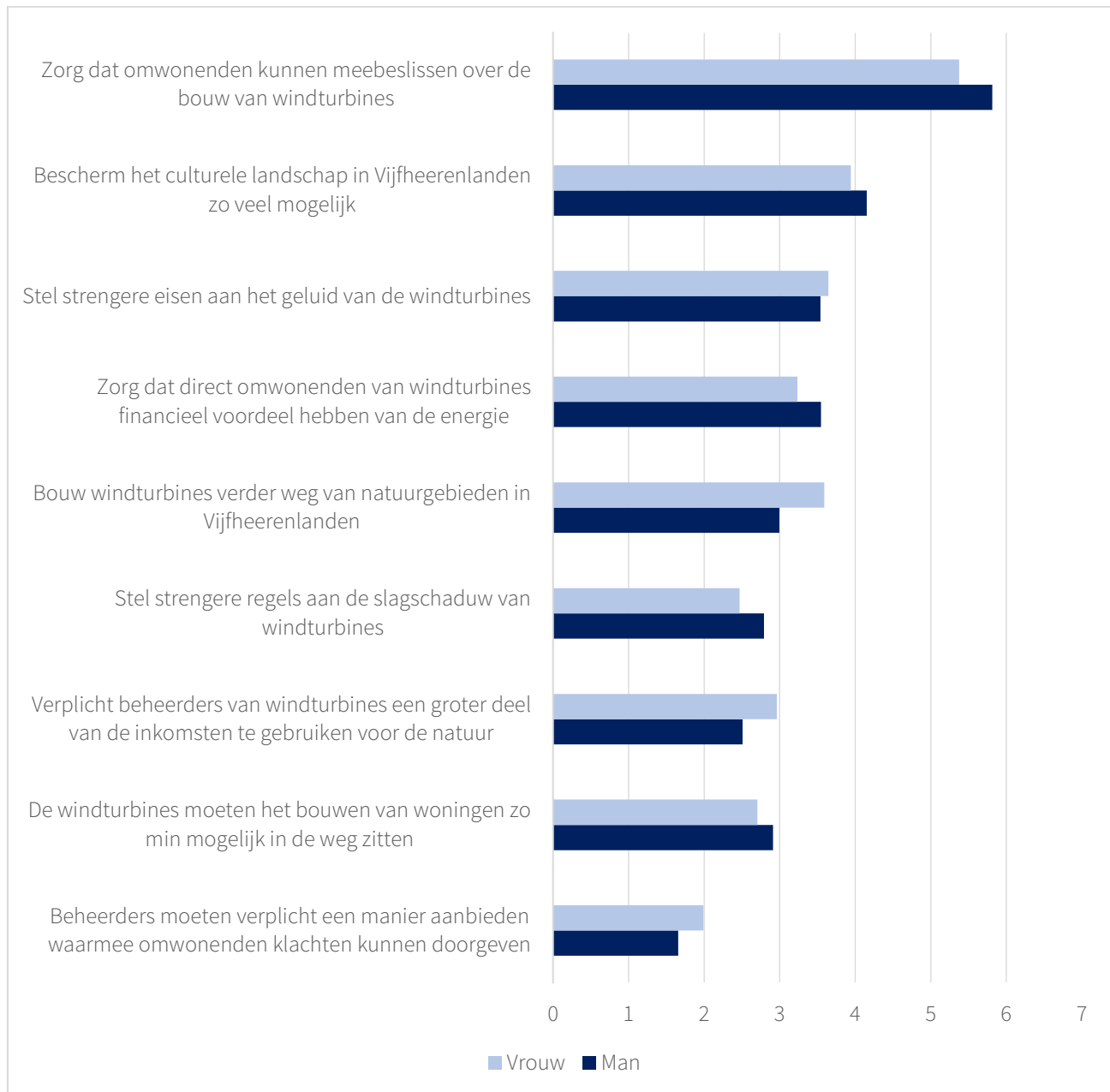
3.2 Welke eisen moet Vijfheerenlanden stellen aan de bouw van windturbines?

In de PWE-keuzetaak (zie figuur 2-3) verdeelden de deelnemers 30 punten over de verschillende eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. Figuur 3-3a laat de gemiddelde puntenverdeling zien en figuur 3-3b laat de gemiddelde puntenverdeling uitsplitst tussen mannen en vrouwen zien. Hieruit blijkt dat inwoners participatie bij windenergie(beleid) belangrijk vinden. De eis ‘zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines’ vinden inwoners gemiddeld genomen het belangrijkste. Behalve procedurele participatie vinden inwoners financiële participatie ook relatief belangrijk. De eis ‘zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie’ krijgt gemiddeld meer dan 3 punten. De overige eisen die gemiddeld meer dan 3 punten scoren zijn ‘bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk’, ‘stel strengere eisen aan het geluid van de windturbines’, ‘bouw windturbines verder weg van natuurgebieden in Vijfheerenlanden’, ‘zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie’, ‘stel strengere regels aan de slagschaduw van windturbines’, ‘de windturbines moeten het bouwen van woningen zo min mogelijk in de weg zitten’, ‘verplicht beheerders van windturbines een groter deel van de inkomsten te gebruiken voor de natuur’.



Figuur 3-3a: Gemiddelde puntenverdeling over de 9 (bovenwettelijke) eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. Deelnemers moesten 30 punten verdelen.

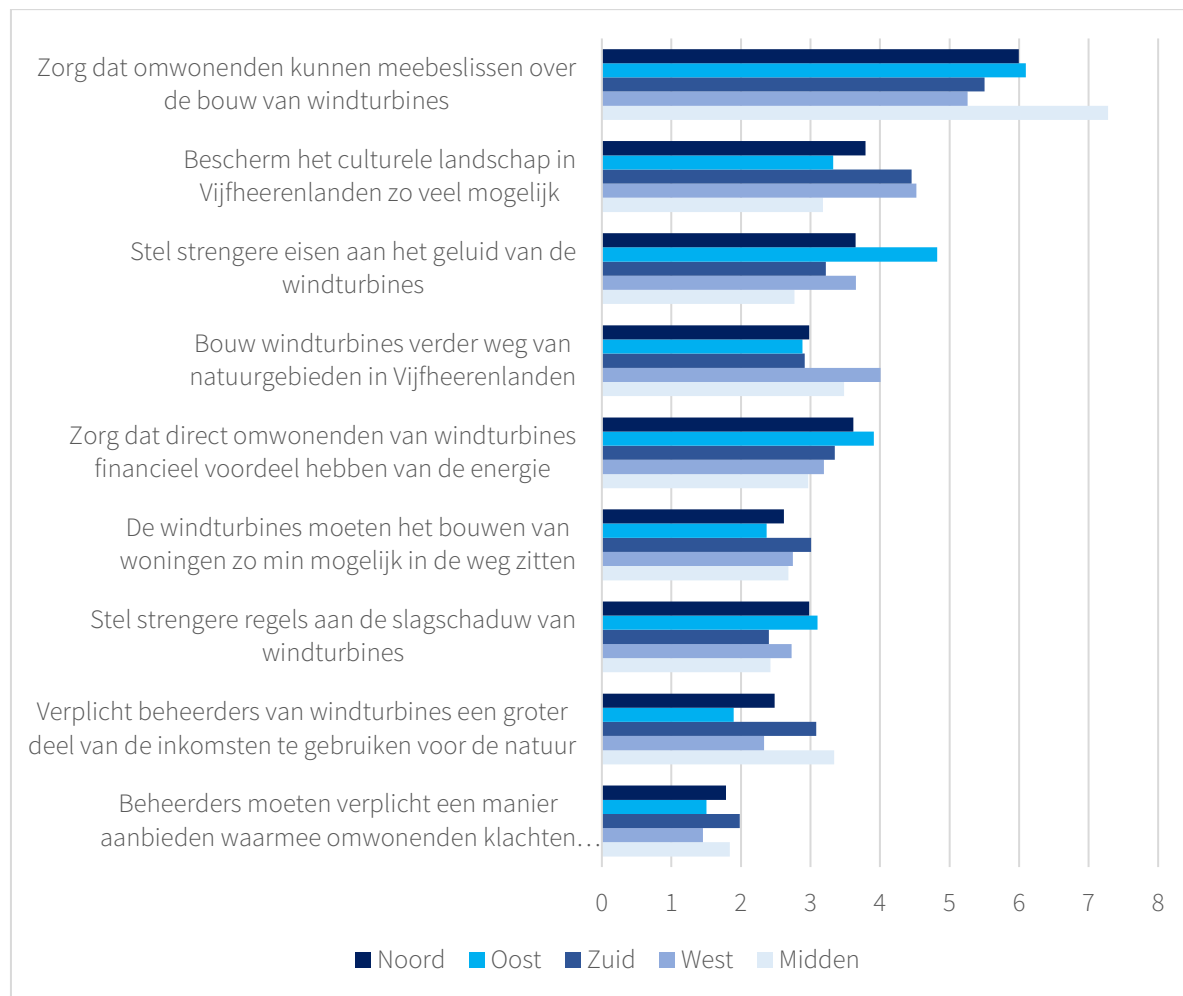
Omdat de steekproef niet representatief is op geslacht (tabel 2-1) hebben we de gemiddelde puntenverdeling in de PWE-keuzetaak in figuur 3-3b uitgesplitst tussen mannen en vrouwen. Er zijn geen grote verschillen tussen de gemiddelde puntenverdeling te herkennen. Het enige wat opvalt is dat vrouwen gemiddeld de eisen over het behoud van de natuur wat belangrijk vinden dan mannen. Mannen verdelen de punten gemiddeld iets vaker aan de opties over participatie (meebeslissen en financieel voordeel).



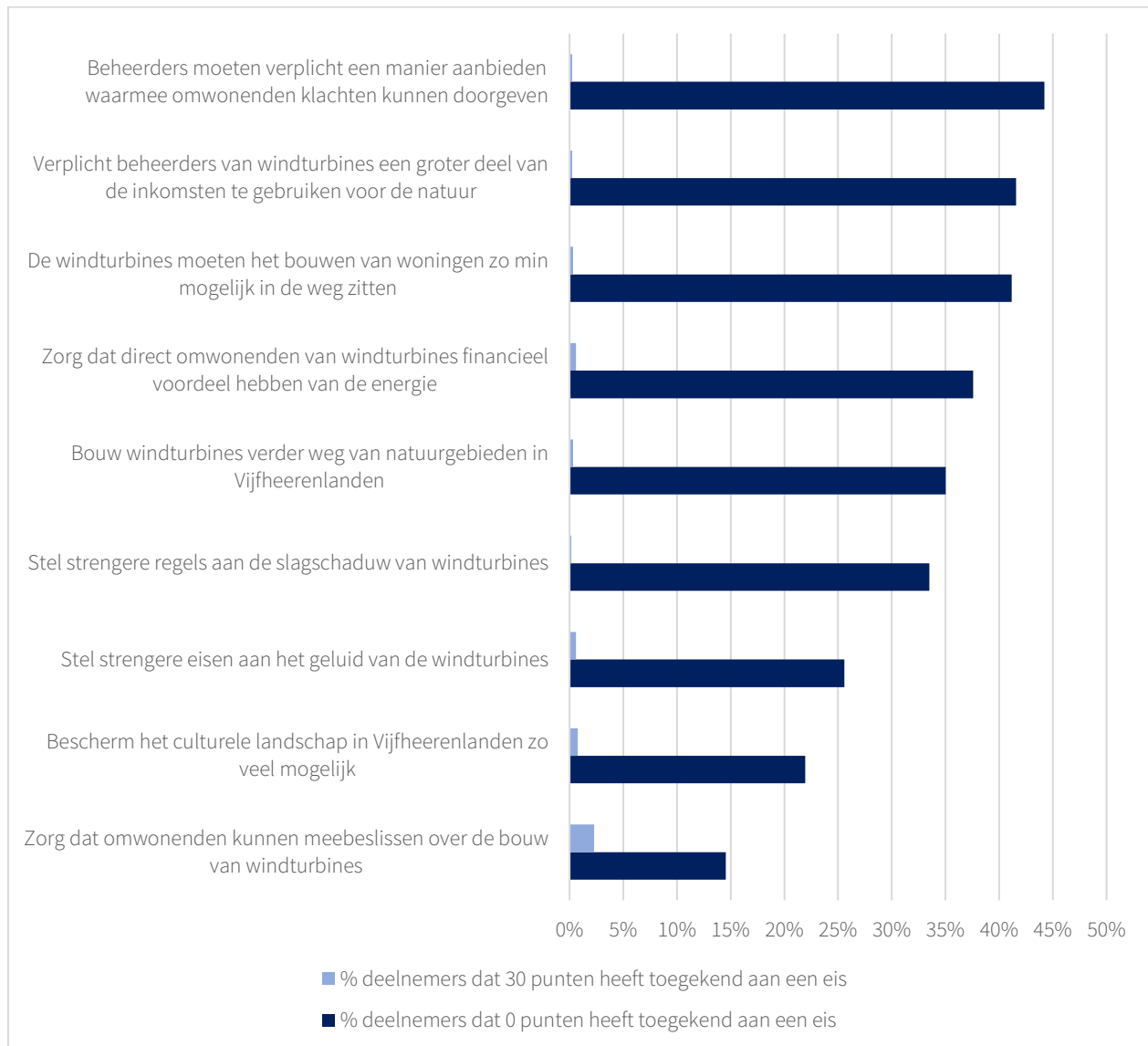
Figuur 3-3b: Gemiddelde puntenverdeling van mannen en vrouwen over de 9 (bovenwettelijke) eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. Deelnemers moesten 30 punten verdelen.

Figuur 3-4 laat de puntenverdeling van deelnemers uit verschillende regio's in de gemeente zien. Er zijn een aantal interessante verschillen tussen de regio's te herkennen. Deelnemers uit de regio 'midden' (Hei en Boeicop en Leerbroek) geven gemiddeld een punt meer aan de eis 'zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen' dan deelnemers uit andere regio's. Verder valt op dat deelnemers uit de regio de 'oost' (Everdingen, Schoonrewoerd en Zijderveld) gemiddeld meer waarde hechten aan strengere geluidsnormen dan deelnemers uit de andere regio's. De eis 'bouw de windturbines verder weg van natuurgebieden' scoort het hoogste in de regio's 'west' (Ameide, Lexmond, Meerkerk en Tienhoven aan de Lek) en 'midden' (Hei en Boeicop en Leerbroek).

Figuur 4-4: Puntenverdeling van inwoners uit verschillende regio's in de gemeente. Noord = Hagestein, Hoef en Haag en Vianen. Oost = Everdingen, Schoonrewoerd en Zijderveld. Zuid = Kedichem, Leerdam, Nieuwland en Oosterwijk. West = Ameide, Lexmond, Meerkerk en Tienhoven aan de Lek. Midden = Hei en Boeicop en Leerbroek.



Als aanvulling op de gemiddelde puntenverdeling per eis aan de bouw van windturbines, laat figuur 3-5 zien hoeveel procent van de deelnemers het minimum (0) en maximum (30) aantal punten heeft toebedeeld aan een eis. Uit deze figuur blijkt dat het overgrote deel van de deelnemers punten heeft toegekend aan de drie eisen die gemiddeld genomen het meest gekozen worden (zie figuur 3-3). Van de deelnemers heeft 74% punten toegekend aan de eis 'stel strengere eisen aan het geluid van windturbines'. 78% heeft punten toegekend aan de eis 'bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk' en 85% aan de eis 'zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines'. Er zijn maar weinig deelnemers die 30 punten aan één eis hebben toegekend. Dit zien we het vaakst bij de eis 'zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines' (2%).



Figuur 3-5: Percentage dat het minimaal aantal punten (0) en het maximaal aantal punten (30) heeft toebedeeld per eis aan de bouw van windturbines.

Welke groepen kunnen we onderscheiden?

Met de statistische techniek Latente Klasse Clusteranalyse (LKCA) onderzoeken we welke groepen we kunnen onderscheiden in de antwoorden van de deelnemers. Deze methode verdeelt deelnemers in groepen waarbinnen deelnemers grotendeels dezelfde antwoorden geven in de PWE-keuzetaak. Op basis van de data zijn er vier groepen te onderscheiden die ten opzichte van elkaar duidelijk verschillende adviezen geven over het windenergiebeleid van de gemeente (tabel 3-1). Met de LKCA-methode kunnen ook kenmerken van deze groepen worden onderscheiden (tabel 3-2). Niet alle kenmerken die we hebben opgenomen in de LKCA zijn significant. De kenmerken die niet significant zijn hebben geen invloed op het verschil in de puntenverdeling tussen de vier groepen. De kenmerken die wel significant zijn zeggen iets over de deelnemers die tot de vier groepen behoren (dit lichten we hieronder per groep verder toe). Van de demografische kenmerken (tabellen 2-2 t/m 2-6) is alleen opleidingsniveau en woonlocatie significant. Van de meningen over windenergiebeleid (figuren 3-1, 3-2 en 5-1, 5-2) zijn er zeven significant.

Groep 1 (51% van de deelnemers) vindt alle eisen (enigszins) belangrijk en geen enkele eis zeer belangrijk (afgerond 5 punten over meer) of onbelangrijk (afgerond 2 punten of minder). De puntenverdeling van deze groep komt sterk overeen met de gemiddelde puntenverdeling van alle deelnemers (figuur 3-3). Deze groep vindt procedurele participatie (kunnen meebeslissen) het belangrijkste. Ook het beschermen van het culturele landschap en de natuur en strengere eisen aan het geluid van windturbines vindt deze groep belangrijk. Het merendeel van de deelnemers in deze groep vindt dat de gemeente de RES doelstelling moet halen (55%), maar de groep is verdeeld over extra windturbines in de gemeente (31% voor, 37% tegen). Verder komen deelnemers uit deze groep relatief vaak uit West-Vijfheerenlanden (36%) vergeleken met deelnemers uit de andere groepen.

Groepen 2 (15% van de deelnemers) en 3 (18% van de deelnemers) vinden procedurele participatie (meebeslissen) en financiële participatie belangrijk. Beide groepen zijn het ook het meeste eens met de stelling of Vijfheerenlanden de RES doelstelling moet halen (61%). Verder zijn er echter een aantal significante verschillen tussen beide groepen te herkennen. Groep 2 vindt participatie belangrijk in combinatie met het beschermen van het culturele landschap en de natuur in Vijfheerenlanden. Groep 3 vindt dit minder belangrijk en hecht meer waarde aan het voorkomen dat windturbines toekomstige woningbouw in de weg zit en geluidshinder veroorzaakt. Het voorkomen van hinder vindt groep 2 niet belangrijk. Groep 2 maakt zich vaker zorgen om klimaatverandering (59%) dan groep 3 (41%) en is het vaker eens met extra windturbines in Vijfheerenlanden (43%) dan groep 3 (21% eens, 71% oneens). Ook valt op dat groep 2 vaker een vmbo, havo/vwo-onderbouw of mbo1 opleiding heeft afgerond (37%) dan groep 3 (16%) en minder vaak een hbo of wo opleiding heeft afgerond (26%) dan groep 3 (47%).

Groep 4 (17% van de deelnemers) vindt procedurele participatie met afstand de belangrijkste afweging rondom windenergiebeleid en kent van alle groepen de minste punten toe aan financiële participatie. Deze groep vindt verder het voorkomen van geluidshinder, het beschermen van het culturele landschap en natuurgebieden in Vijfheerenlanden belangrijk. Groep 4 is het meest uitgesproken tegen de RES doelstelling van de gemeente, slechts 26% vindt dat de gemeente deze doelstelling moet halen. Deze groep maakt zich duidelijk de meeste zorgen om de impact van windturbines op de leefomgeving. Van deze groep is 73% van de deelnemers het oneens met de stelling 'met windturbines schone energie opwekken vind ik belangrijker dan dat ze misschien niet goed zijn voor dieren en planten'. In de andere groepen ligt dit percentage tussen de 40-50%. Deelnemers uit groep 4 zijn relatief vaak hbo of wo opgeleid (50%) en komen relatief vaak uit Oost-Vijfheerenlanden (23%).

Tabel 3-1: Uitkomsten van de Latente Klassen Cluster Analyse van het advies van de deelnemers in de PWE-keuzetaak. Deelnemers verdeelden 30 punten over 9 (bovenwettelijke) eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. De kleurencodes staan voor (afgerond): zeer onbelangrijk (donkerrood, maximaal 1 punt), onbelangrijk (rood, 2 punten), enigszins belangrijk (geel, 3 punten), belangrijk (lichtgroen, 4 punten), zeer belangrijk (donkergroen, 5+ punten).

	Groep 1 (51%)	Groep 2 (15%)	Groep 3 (18%)	Groep 4 (17%)
Zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines	4.4	6.9	5.0	9.3
Verplicht beheerders van windturbines een groter deel van de inkomsten te gebruiken voor de natuur	3.0	4.8	2.4	0.0
Bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk	3.5	5.3	2.9	5.7
Zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie	2.9	4.4	5.3	2.1
De windturbines moeten het bouwen van woningen zo min mogelijk in de weg zitten	3.1	3.3	4.2	0.0
Bouw windturbines verder weg van natuurgebieden in Vijfheerenlanden	3.9	3.6	0.0	4.4
Stel strengere regels aan de slagschaduw van windturbines	2.9	0.2	3.3	3.2
Beheerders moeten verplicht een manier aanbieden waarmee omwonenden klachten kunnen doorgeven	2.3	1.1	2.7	0.0
Stel strengere eisen aan het geluid van de windturbines	3.8	0.3	4.2	5.2

Tabel 3-2: Significante kenmerken van de vier groepen in de Latente Klassen Cluster Analyse. De regio's in de gemeente zijn als volgt geclassificeerd: Noord = Hagestein, Hoef en Haag en Vianen. Oost = Everdingen, Schoonrewoerd en Zijdeveld. Zuid = Kedichem, Leerdam, Nieuwland en Oosterwijk. West = Ameide, Lexmond, Meerkerk en Tienhoven aan de Lek. Midden = Hei en Boeicop en Leerbroek.

	Groep 1 (51%)	Groep 2 (15%)	Groep 3 (18%)	Groep 4 (17%)
Opleidingsniveau				
Basisonderwijs, vmbo, havo/vwo-onderbouw, mbo1	30%	37%	16%	11%
Havo, vwo, mbo 2-4	34%	34%	32%	31%
Hbo, universiteit	30%	26%	47%	50%
Regio				
Noord	19%	17%	28%	19%
Oost	9%	11%	12%	23%
Zuid	24%	29%	17%	30%
West	36%	28%	29%	18%
Midden	5%	9%	7%	7%
Buiten	7%	6%	7%	3%
Ik maak me zorgen om klimaatverandering				
Eens	37%	59%	41%	34%
Oneens	21%	8%	23%	33%
Wat vindt u van het doel om 25% van de elektriciteit in Vijfheerenlanden duurzaam op te wekken?				
Halen of meer doen	55%	61%	61%	26%
Niet halen of doen wat makkelijk kan	38%	32%	34%	68%
Bent u het ermee eens dat er extra windturbines komen in Vijfheerenlanden?				
Eens	31%	43%	21%	28%
Oneens	37%	33%	74%	52%
Met windturbines schone energie opwekken vind ik belangrijker dan dat ze misschien niet goed zijn voor dieren en planten				
Eens	37%	39%	27%	19%
Oneens	52%	43%	46%	73%
Als het helpt voor planten en dieren, zou ik windturbines liever dicht bij bedrijven en huizen en bewoners zetten dan bij natuurgebieden				
Eens	29%	30%	30%	19%
Oneens	44%	36%	58%	70%
Met windturbines schone energie opwekken vind ik belangrijker dan dat ze zichtbaar zijn vanuit mijn dorp/stad				
Eens	30%	46%	42%	13%
Oneens	38%	30%	29%	70%
Voorkeur ruimtelijke inpassing				
Extra windturbines op 1 plek	54%	58%	65%	41%
Extra windturbines op meerdere plekken	16%	15%	15%	6%

5. Motivaties en zorgen over windenergie(beleid)

Redenen voor ondersteunen (wind)energie beleid

Inwoners die het (zeer) eens zijn met duurzame (wind)energie ambitie van de gemeente dragen vooral argumenten aan waarom dit noodzakelijk is.

Urgent probleem, alles op alles zetten om tegen te gaan

Sommige deelnemers die zich veel zorgen maken om klimaatverandering vinden dat er snel actie nodig is om dit probleem op te lossen.

“Ik maak me veel zorgen om klimaatverandering, dus ik vind het van groot belang dat de energietransitie goed en zo snel mogelijk gerealiseerd kan worden. De gemeente Vijfheerenlanden moet hier haar rol oppakken door zo veel mogelijk duurzame energie op te wekken. Wat mij betreft worden zo veel windmolens geplaatst als nodig.”

“Klimaatverandering is het urgentste probleem dat we nu hebben. Willen onze kinderen, kleinkinderen, dieren, etc. in een gezonde wereld leven waar de biodiversiteit groot is, dan moeten we alles op alles zetten! Dus ook windmolens plaatsen.”

Verantwoordelijkheid om klimaatverandering tegen te gaan

Er zijn ook deelnemers die vinden dat ze zelf mede verantwoordelijk zijn voor het tegengaan van klimaatverandering.

“Het is onze plicht aan toekomstige generaties om er alles aan te doen om zoveel mogelijk energie groen op te wekken.”

“Als we van fossiele energie af willen moeten we zelf ook iets doen.”

Nederland moet zelfvoorzienend worden

Deelnemers geven ook aan dat Nederland rondom energie zelfvoorzienend en onafhankelijk moet worden in de toekomst.

“Belangrijk is dat Nederland meer zelfvoorzienend wordt; minder afhankelijk van Rusland en het Midden Oosten. Meegenomen is dat dit ook gericht uitstoot van CO2 vermindert.”

“Duurzaam opwekken van energie is noodzakelijk om (deels) zelfvoorzienend te zijn in een maatschappij met een steeds maar groeiende vraag naar energie, we kunnen daarin niet blijven vertrouwen op (eindige) fossiele grondstoffen.”

“Schone energie is de toekomst en als het lokaal word opgewekt ben je niet afhankelijk van andere.”

We moeten van fossiele energiebronnen af

Er zijn deelnemers die vinden dat er minder gebruik moet worden gemaakt van fossiele energiebronnen, zoals olie en gas.

“Alles om van het gas af te komen.”

“Zullen ook minder afhankelijk moeten zijn van olie en gas.”

“De gemeente moet zorgen dat de huishoudens van het gas gaan, er komt steeds meer armoede door dat we de rekeningen niet kunnen betalen ook als 2 verdieners hebben wij problemen met electra te betalen, maar wij krijgen geen vergoeding om dit op te vangen.”

Windenergie is een van de noodzakelijke stappen die gezet moet worden

Volgens sommige deelnemers is windenergie noodzakelijk om een duurzaam energieaanbod te kunnen garanderen.

“Wind is een fijne extra op het moment dat zon minder is in aanbod, wel minder betrouwbaar in te schatten, ook iets minder kans om het resultaat op een wat later moment wat in te halen. gebaseerd op meerdere jaren ervaring met onze winddelen.”

“Een mix van energie opwekking is cruciaal, windturbines zijn hierbij een goede aanvulling op de energie mix. locatie moet goed overdacht zijn en zou meest passen nabij snelwegen en/of industrie terreinen.”

“Windenergie is nodig om de doelstellingen uit het klimaatakkoord te halen.”

Redenen voor afwijzen (wind)energie beleid

Inwoners die het (zeer) oneens zijn met de duurzame (wind)energie ambitie van de gemeente wijzen op alternatieve manieren waarop de duurzaamheidsdoelstellingen beter kunnen worden gehaald.

Klimaatverandering moet niet op gemeentelijk niveau worden aangepakt

Er zijn deelnemers die het gevoel hebben dat de gemeente niet het juiste schaalniveau is om klimaatverandering tegen te gaan. Blijkbaar is het voor hen niet duidelijk hoe gemeentelijk beleid relateert aan landelijk, Europees en wereldwijd beleid.

“Klimaatverandering is een feit. Of dit op gemeentelijk niveau opgelost moet worden betwijfel ik. Ik zou liever een integrale aanpak door de rijksoverheid zien (zoals de windmolens op zee).”

“2030 is veel te snel, en zorg dat de rest vd wereld stopt met vervuilen. Wij zijn een druppel op de gloeiende plaat.”

“Maatregelen tegen klimaatverandering moeten minimaal op landelijk niveau worden genomen, liever nog internationaal. Als de landelijke overheid (evt via de provincies) de gem verplicht tot windmolens dan moet dat gebeuren, waar dan ook.”

“Een dergelijke groot dilemma vraagt een nationaal georganiseerde aanpak en geen snipper visie van meer dan 300 verschillende Gemeenten.”

Windturbines alleen op zee

Deelnemers geven vanuit verschillende invalshoeken aan dat windturbines op zee thuis horen (en niet op land).

“Windturbines horen thuis op zee.”

“Hoewel erg lelijk vind ik de enige mogelijkheid: plaatsen op zee.”

“Er is genoeg ruimte op zee.”

Eerst zonnepanelen op daken, dan pas wind

Volgens sommige deelnemers moet er pas worden nagedacht over windenergie nadat de daken met zonnepanelen zijn gevuld.

“Ik zie liever dat eerst alle bedrijfs daken vol gelegd worden met zonnepanelen. Daar is nog heel veel mogelijk!”

“Voor zon energie zijn er nog genoeg daken op het industrie terrein om daar zonnepanelen neer te leggen.”

Kernenergie in plaats van windenergie

Deelnemers geven aan ook werk te willen maken van kernenergie.

“Ga a.u.b. werk maken van kernenergie. Schoon en veilig tegenwoordig!”

“Ik vraag me dan ook af of een windmolen op het land een structurele oplossing is, ik denk dat de oplossing buiten de verantwoording van de gemeente valt en denk hierbij aan grote windparken op zee en/of een kernfusiecentrale.”

Windenergie eerst gebruiken voor eigen gebied

Sommige deelnemers geven aan voor windturbines minder of geen begrip te hebben omdat de huidige windturbines in de gemeente voor andere gebieden of bedrijven worden gebruikt.

“Er staan er al 3, waarom gebruiken we deze energie niet in de gemeente maar op Schiphol? Dit is natuurlijk belachelijk.”

“Er staan al windturbines in de gemeente die stroom opwekken ten gunste van een ander bedrijf (Windpark Autena voor Schiphol Group). Zolang de grond op die manier wordt gebruikt vind ik niet dat we onze grond verder moeten opofferen om aan opgelegde doelstellingen te voldoen.”

“Er staan al grote turbines. Laat deze stroom voor Vijfheerenlanden zijn en niet voor Schiphol.”

“Bovendien moet er de garantie komen dat lokaal duurzaam opgewekte energie primair voor lokaal gebruik is (tenzij voor balanceren anders hoeft).”

Eerst minder verbruik, dan pas opwekken

Sommige deelnemers vinden dat zowel bewoners, bedrijven als de gemeente zelf moeten eerst zorgen voor minder verbruik van energie. Daarna kan er volgens hen pas nagedacht worden over hoe de overige energie opgewekt kan worden.

“Ik vind ook dat er wel eens gekeken mag worden naar minder verbruik door bijvoorbeeld industrie, in plaats van altijd maar meer, meer, meer. Dan krijg je een situatie vergelijkbaar met autosnelwegen: almaar meer wegen nodig omdat er files komen. In plaats van zorgen dat mensen minder autorijden. Als almaar meer verbruik wordt mogelijk gemaakt, zul je zien dat we straks weer meer windmolens gaan krijgen dan waarover nu wordt gedacht.”

“Niet alleen kijken naar het opwekken maar zeker ook kijken waar je als gemeente kunt besparen op het gebruik van energie.”

“Zet in op energiebesparing, bijvoorbeeld na sluitingstijd verlichting van bedrijven en winkels minimaliseren, geen deuren open laten staan wat niet nodig is en temperatuur in openbare gebouwen omlaag.”

“De gemeente moet duurzame energie opwekken en tevens energie bezuinigen en dit stimuleren bij haar bewoners.”

Windturbines zijn niet goed voor het klimaat

Sommige inwoners zijn van mening dat windturbines helemaal geen groene energie opleveren en niet klimaatneutraal worden geproduceerd.

“Valse voorwendselen van groene energie.”

“Het maken van windturbines is niet klimaat vriendelijk. Datzelfde geldt voor zonnepanelen. Wat gebeurt er met kapotte onderdelen? Waar word het gemaakt? Kan er een 100% garantie zijn dat dat ook klimaatneutraal gebeurt?”

Windturbines zijn niet rendabel

Ook vinden deelnemers die het oneens zijn met de duurzame (wind)energie ambitie dat windturbines niet rendabel zijn en hun investering niet opbrengen.

“Walgelijk gezicht ondingen brengen investering NOOIT op.”

“Windturbines zijn alleen maar rendabel vanwege de subsidie. Daarnaast hebben ze een enorme co2 uitstoot bij de fabricage ervan. Het heeft volkomen onterecht een groen imago.”

Klimaatverandering is geen probleem

Ook geven sommige deelnemers aan geen probleem te zien in de klimaatverandering of zich niet te herkennen in de klimaatverandering.

“Er is helemaal geen klimaatverandering, is helemaal niet waar, gebeurt altijd eens in de zoveel jaren dat het klimaat veranderd!!!”

“Er is geen sprake van een klimaatcrisis. Het klimaat verandert altijd. Het was wat warmer op aarde in de tijd van de Egyptenaren en de Romeinen, er was opnieuw een piek in de Middeleeuwen, daarna was het een paar eeuwen wat kouder en sinds 1850 wordt het weer een beetje warmer op aarde: ongeveer één graad Celsius.”

“Er is helemaal geen klimaatverandering, is niet waar, eens in de zoveel jaren veranderd het klimaat!!”

Motivaties voor eisen aan de bouw van windturbines

Nadat deelnemers hun mening konden geven over (wind)energiebeleid in het algemeen werd hen gevraagd om advies te geven over de (bovenwettelijke) eisen die de gemeente kan stellen aan de bouw van windturbines. Deelnemers konden punten verdeling over 9 verschillende eisen. Vervolgens vroegen we deelnemers toe te lichten waarom ze bepaalde eisen kozen. Hieronder presenteren we de verschillende motivaties die we terugzagen in de geschreven antwoorden per keuze-optie.

Zorg dat omwonenden kunnen meebeslissen over de bouw van windturbines

Noodzakelijk om omwonenden te betrekken

Allereerst zijn er deelnemers die erop wijzen dat het simpelweg correct of juist is om omwonenden te betrekken bij beslissingen over de bouw van windturbines, omdat dit ingrijpende gevolgen heeft voor de leefomgeving. Dit wordt in de literatuur ook wel de normatieve reden voor participatie genoemd.

“Dit soort zware beslissingen kunnen alleen maar genomen worden met voldoende draagvlak in de samenleving.”

“Raadpleeg de bewoners voor draagvlak bij >50% van de bewoners, niet laten opleggen vanuit provinciale RES-doelstellingen.”

“Inspraak van direct betrokkenen/getroffenen noodzakelijk.”

“Om protesten en rechtszaken tegen te gaan en omdat het in het algemeen goed is dat bewoners inspraak hebben in iets ingrijpends.”

Meer draagvlak

Ook zijn er deelnemers die stellen dat het betrekken van omwonenden kan leiden tot meer draagvlak voor windenergiebeleid. Dit wordt in de literatuur ook wel de instrumentele rede voor participatie genoemd.

“Betrekk bewoners, maak ze zelf mede eigenaar. dit veranderd de opstelling en vergroot draagvlak.”

“Samen met financieel voordeel vergroot dit de acceptatie. Enkel meebeslissen zal uiteraard leiden tot tegenwerking.”

“Het moet door omwonenden gedragen worden, en omwonenden moeten het belang ervan inzien en niet alleen roepen “not in my backyard “ (nimby).”

“Turbines wekken vaak weerstand op, in gesprek gaan met kopers kan weerstand verminderen/wegnemen.”

“Met consensus hebben mensen meer vertrouwen in de politiek en kost de klagende burger ook geen geld.”

“Inspraak van direct betrokkenen is essentieel voor het vormen en krijgen van draagvlak.”

“Zij zijn direct betrokken en kunnen hinder ondervinden. Beter medestanders verwerven dan tegenstanders.”

Leidt tot betere beslissingen

Sommige deelnemers geven aan dat het belangrijk is om omwonenden te betrekken bij windenergiebeleid omdat dit leidt tot betere beslissingen. Zo kan volgens deelnemers bijvoorbeeld voorkomen worden dat omwonenden overlast ondervinden van windturbines. Dit wordt in de literatuur ook wel de inhoudelijke reden voor participatie genoemd.

“Om te voorkomen dat op ongewenste locatie, landschap verstorend, wordt gebouwd.”

“Niemand wil een windturbine naast zijn huis. Daarom zou iedereen in de gemeente gevraagd moeten worden, maar vooral de mensen waar het plan is om die windmolen te plaatsen. De windmolen moet geen enkele last bieden voor de omwoners. Daarnaast moet de natuur ook gewaarborgd blijven.”

Hoe dichterbij de locatie, hoe meer betrekken

Sommige deelnemers vinden dat inwoners die dichterbij een windturbine wonen, meer betrokken zouden moeten worden. Dit omdat het belang voor omwonenden groter is en zelfs als definitief en onomkeerbaar wordt gezien door deze deelnemers.

“Als men verder verwijderd woont van windturbines is het makkelijker om moeilijke keuzes te maken. Voor omwonenden is een beslissing over wel of niet plaatsen in de nabije omgeving van veel groter belang dan voor gemeenteleden, die verder weg wonen.”

“Omdat dit de meest betrokkenen zijn.”

“Zij zijn degenen waar de windmolens in de “achtertuin” neergezet worden.”

“Voor omwonenden is een windmolen definitief en onomkeerbaar.”

Inwoners moeten kunnen ingrijpen

Er zijn ook deelnemers die vinden dat omwonenden die dagelijks met windturbines te maken krijgen, invloed moeten kunnen hebben op de windturbines. Sommige deelnemers benoemen expliciet dat ze dit liefst op voorhand moet gebeuren, voordat de windturbines er komen te staan.

“Er zijn maar drie punten van belang, dat zijn zaken die voor aanleg van invloed zijn. Staan de windturbines er eenmaal, dan heeft klagen over allerlei zaken geen nut meer, maar dient het alleen maar als klankbord waar geen actie meer op kan volgen.”

“Mensen binnen een straal van 200 meter op de plek van de windturbine kunnen dit verbieden.”

“Zij zullen dagelijks mee te maken hebben dus hun mening moet doorslaggevend zijn.”

Eerlijke verdeling lusten/lasten

Als de omwonenden alleen maar de lasten of problemen ervaren van windturbines, zien sommige deelnemers dit niet als eerlijk. Naast de verandering in leefomgeving moeten de direct betrokken bewoners volgens hen ook voordelen ervaren van de plaatsing.

“Hun leefomgeving ondergaat een verandering qua aanzicht en geluid maar hebben er geen voordeel van.”

“Het probleem is dat omwonenden met die klachten zitten en dat de stroom niet direct naar die mensen gaat en er dus geen voordeel van hebben alleen maar nadeel.”

“Omdat alles kan veranderen met de komst van windmolens. Van gezondheid tot het dalen van de onroerendgoed waarde.”

“Wat gaat de financiële impact zijn op de waarde van het huis.”

Bescherm het culturele landschap in Vijfheerenlanden zo veel mogelijk

Zuinig zijn op cultureel landschap

Deelnemers geven veelvuldig aan dat de gemeente zuinig moet zijn op het cultureel landschap in Vijfheerenlanden. Het zorgen over het onherstelbare verlies na plaatsen van windturbines en de toch al beperkte hoeveelheid cultureel landschap komen terug in de motivaties van deelnemers.

“Het open weide landschap bewaren en de Uiterwaarden in stand houden voor de generaties na ons. Geen windmolens daar plaatsen.”

“Vijfheerenlanden heeft veel uniek cultureel landschap. Daar moeten we zuinig op zijn. Het hoeft elkaar niet in de weg te zitten. Maar ga er zorgvuldig mee om.”

“Vijfheerenlanden heeft mooie natuur en uitzichten, bescherm dat want het is van culturele waarde en omgekeerd verwoest door beeld en herrie van windmolens. Deze had dus ook 30 punten gekregen als het in het systeem kon.”

“Er is al zoveel verpest in het landschap, o.a. door de boeren met hun intensieve veeteelt.”

“Landschappelijk is Vijfheerenlanden al in rap tempo achteruitgegaan, dat is een onherstelbaar verlies. Verdere aantasting moet zoveel mogelijk voorkomen worden.”

“Er gaat al veel verloren door steeds meer uitbreiding van de kernen, en wat verloren is komt niet meer terug.”

“We offeren in Nederland steeds meer landschap op aan de welvaart (verkeer, industrie, woningbouw etc) Het is zaak dat wat we nog hebben zoveel mogelijk te behouden.”

“Logisch toch. Er is al zo weinig cultureel landschap over en ook hiervoor geldt dat dit voor algehele gezondheid van ons als mens(heid) belangrijk is. Behoud wat er nog is, voor windmolens/huizen etc. zijn echt voldoende alternatieven MITS de wil er is.”

“Windmolen en cultureel landschap beschermen gaat nooit samen. Windmolen is altijd prominent aanwezig in het landschap. Ik zeg; Noordzee!”

Horizonvervuiling

Deelnemers geven aan dat ze zich zorgen maken over de aanblik van windturbines in Vijfheerenlanden. Het verpesten van het aanzicht in het mooie landschap is een zorg die veel deelnemers laten horen.

“Een rij windturbines tast het zicht de mooiste vestingstad Gorinchem aan. Er staan een paar oude molens en kerken maar die vallen in het niet bij die grote windturbines. Het beeld van de stad veranderd helemaal. De oude stad zoveel mogelijk beschermen.”

“Vijfheerenlanden is één van de mooiste gemeentes qua natuur en uitzicht. Vele toeristen komen hierom ook graag. Dit moet behouden blijven! Het moet gelijktijdig ook de mooiste gemeente van Nederland blijven om in te wonen. Ik zou bijvoorbeeld niet in de flevopolder willen wonen, want wordt al depressief van het aanblik, want de schoonheid is compleet daar weg.”

“Het contrast is te groot als je iets moderns naast een Waterlinie bunker of oude windmolen plaatst.”

“Het is toch geen gezicht om zo'n grote windturbine in ons fraaie landschap te plaatsen. Ben hier geen voorstander van. Zet ze dan op een industriegebied.”

“Ons landschapsaanzicht is belangrijk en “vervuiling” door windmolens past daarin niet.”

“Windmolens zijn uitermate beeld vervuilende elementen.”

“Het landschap van de vijfheerenlanden moet beschermd worden tegen windmolens. Horizonvervuiling (ze zijn verschrikkelijk lelijk), gezondheidsrisico's, vogelsterfte.”

Leefomgeving

Er zijn deelnemers die aangeven dat ze de prettige leefomgeving te waarderen. Zij delen de zorg dat windturbines een mooie en fijne leefomgeving kunnen verpesten.

“We hebben een mooi landschap in de vhl. Behoud van dit landschap is belangrijk. Niet alleen voor het aangezicht maar ook voor een prettige woon/leefomgeving en daarmee het welbevinden van inwoners.”

“Het landschap in de Vijfheerenlanden is heel mooi, als mensen in een mooie omgeving zijn doet dat iets met hun hart. Het is een bepaalde rijkdom, rust wat het geeft.”

“Het landschap staat door woningbouw en wegenbouw al flink onder druk. Verpest een gezonde leefomgeving met windturbines niet.”

“Polderlandschap straalt rust en orde uit en dat wordt verstoord door die hoge windmolens. (2 keer zo hoog als de domtoren).”

Onderdeel van identiteit

Voor sommige deelnemers is het cultureel landschap een onderdeel van de identiteit van Vijfheerenlanden en dit moet volgens hen beschermd worden.

“Het landschap van vhl is een groot deel van onze identiteit en voor een heel groot deel cultuurhistorisch waardevol. Het is goed hier voorzichtig mee om te gaan.”

“Ze passen niet hier. Ons eeuwenoude landschap wordt er door kapt gemaakt.”

“deze gemeente is een plattelandsgemeente en dat wil ik zo laten. Er gaat al zoveel verloren. Het uitzicht nu al wordt gedomineerd door de huidige windmolens. Als ik het allemaal goed begrijp worden de windmolens alleen maar groter met nog meer nadelen. Er kan al geen sprake meer zijn van de "nabije"”. In de omgeving van een windmolen valt niet te leven.”

Stel strengere eisen aan het geluid van de windturbines

Geen overlast, of zo weinig mogelijk (principekwestie)

Sommige deelnemers vinden dat windturbines nauwelijks of zelfs helemaal geen geluidsoverlast veroorzaken. Dit wordt door sommige deelnemers als harde eis genoemd.

“Meest gehoorde klacht met gezondheidsproblemen voor omwonenden. Dus het geluid van windturbines moet 0 decibel zijn.”

“Zorg dat omwonenden er zo min mogelijk last hebben.”

“Overlast voor bewoners tot 0 reduceren als absolute eis.”

“Windturbines mogen nooit geluidsoverlast geven. Is niet acceptabel, en je zou er zelf ook niet naast willen wonen.”

“De overlast van windturbines voor omwonenden moet minimaal gehouden worden, door deze te plaatsen zo ver mogelijk van woningen en waar dit niet mogelijk is, aangepast installeren om overlast te minimaliseren.”

“Dit is eveneens een enorm storende 'bijwerking' van windmolens en moet niet te lichtzinnig over worden gedacht. Dus normen moeten uiterst streng zijn om overlast tot het minimale te beperken.”

Gezondheidsproblemen

Het geluid van windturbines is een potentieel probleem voor gezondheidsklachten en dient daarom te worden beperkt volgens sommige deelnemers.

“Geluid kan gezondheidsproblemen veroorzaken.”

“Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de medische gevolgen voor omwonenden.”

“Ook om overlast en gezondheidsschade te voorkomen.”

“Omwonenden dienen beschermd te worden tegen medische effecten door langdurige geluidsoverlast.”

“Gezondheidsrisico’s en klachten van omwonenden worden niet onderzocht of serieus genomen. Beschikbare onderzoeksresultaten worden genegeerd (of zijn zelfs onbekend).”

Leidt tot klachten, die zijn te voorkomen

Er zijn deelnemers die stellen dat strengere eisen om geluidshinder tegen te gaan het draagvlak onder omwonenden zal vergroten.

“Veel mensen vallen nu over het geluid (en het aangezicht). Geluid kan je iets aan doen.”

“Als we op voorhand iets aan klachten kunnen doen...”

“Dit scheelt een heleboel klachten.”

“Bij minder geluidsoverlast is er waarschijnlijk ook minder protest van omwonenden.”

“Hiermee kunnen tegenstanders tegemoetgekomen worden.”

Serieus nemen

Sommige deelnemers benoemen dat ze het belangrijk vinden dat de klachten van omwonenden over geluidshinder serieus genomen worden.

“Hier wordt meestal te makkelijk over gedaan door de beheerders: de situatie wordt positiever uitgelegd dan wat de daadwerkelijke realiteit na oplevering van de turbines zijn. Strenge regelgeving voorkomt dat de beheerders via een omweg alsnog hun zin/voordeel erdoorheen kunnen drukken als fait accompli.”

“Eerste punt waar zeer streng naar gekeken moet worden. Het kan niet zo zijn dat er omwonenden zijn die er dagelijks last van ondervinden. Het probleem is altijd, dat degene die de plaatsing regelt er zelf totaal niet bij in de buurt woont. Als er dan inwoners klagen, weten zij absoluut niet waar de inwoners het over hebben, want zij horen dat niet in hun woning.”

“Zorg ervoor dat je ook op dit gebied geen klachten krijgt. Als je dagelijks geluid hoort ga je je ergere aan iets denk aan het geruis van een snelweg oid. Als omwonende zich ergeren aan geluid word het draagvlak ook minder en hjn leefcomfort. Neem dit serieus.”

Rust/leefomgeving

Er zijn deelnemers die zich zorgen maken over het geluid van windturbines. Zij zeggen dat het geluid van windturbines ervoor kan zorgen dat bewoners met minder plezier in hun leefomgeving kunnen wonen. Ook kan het ten kosten van de rust gaan. Hiervoor willen deze deelnemers waken.

“Omwonenden moeten wel gewoon in hun huis moeten kunnen wonen. Dus geen reële nadelen voor hen.”

“Ik kan sowieso niet tegen herrie en verdraag omgevingsgeluiden zoals van snelwegen al nauwelijks.”

“In Kedichem hoor je hooguit de betuwe lijn bij een bepaalde windrichting dit willen we graag zo houden en niet opgeven door dag en nacht gezoem te horen.”

“We slapen altijd met de ramen open en hebben nu al veel lawaai van de A2. De winst zit tegenwoordig vaker in de NW-hoek. Eventuele windturbines zullen dit alleen maar versterken. Als wij wandelen bij de Autenase Kade merken we echt altijd geluidsoverlast.”

“Zeker eens. Sinds het dak van het sportcentrum vol ligt met zonnepanelen ervaar ik buiten een bromtoon bij mooi weer. Alsof er tig boten vanuit het kanaal de scheepshoorn laten horen. Heel vervelend. Heb zelf nog geen ervaring met geluid van windturbines, maar wil dit ook niet gaan ervaren. Voorkomen is beter dan genezen.”

“de bladen van windmolens maken een erg hinderlijk geluid tijdens het draaien (ga maar eens bij nieuwegein op de pakeerplaats langs de A27 staan als ze draaien.”

“Je zal er maar wonen en niet kunnen slapen of gewoon leven van het lawaai.”

“Dit geluid is hinderlijk en verpest woonplezier.”

Slecht voor de natuur/landelijke gebied

Naast het geluid voor omwonenden, kan het geluid van windturbines volgens sommige deelnemers ook overlast veroorzaken voor de omgeving en omliggende natuur. Dit zien we vaker terug bij de eisen het beschermen van natuurgebieden en compensatie voor de natuur.

“Geluid is altijd aanwezig, en kan een behoorlijke overlast geven aan de omgeving de omliggende natuur.”

Huidige regels volgen/uitbreiden

Deelnemers geven aan de Nederlandse of Europese regels te willen volgen of zelfs strengere eisen en regels aan het geluidsniveau te willen stellen.

“Nederlandse regels volgen.”

“De huidige wettelijke eisen voor het gemiddelde geluidsniveau lijkt mij in orde. Echter het zou ook goed zijn eisen te stellen aan wat de windturbine aan maximaal geluidsniveau mag veroorzaken bij woningen en andere geluidgevoelige bestemmingen op enig moment.”

“Ook deze Europese regels zijn al streng. Minimaal aan voldoen en zelfs nog beter willen zijn.”

Technisch makkelijk mogelijk

Sommige deelnemers noemen als motivatie voor deze eis dat het makkelijk mogelijk is om geluidshinder te voorkomen.

“Kan makkelijk in deze technische tijd.”

“Het geluid dat windturbines produceren ligt in het bereik dat ook gebruikt wordt als wapen , USA ambassade Cuba. Omdat deze frequenties moeilijk te meten zijn zal dus er alles aangedaan moeten worden deze geluiden/trillingen te voorkomen/reducen. De vergunning verstrekker en operator verplicht stellen een gezondheid onderzoek welke jaar te laten uitvoeren op de effecten van het geluid. bij alle omwonende een huis meting te laten uitvoeren of er geen staande golf ontstaat, wat een permanente geluids/trilling belasting is op de bewoners. (Mens en dier).”

Zorg dat direct omwonenden van windturbines financieel voordeel hebben van de energie

Compensatie voor lasten

Sommige deelnemers vinden dat de lasten voor de bewoners gecompenseerd moeten worden, omdat zij er het meeste mee te maken hebben. Zij moeten niet alleen de lasten, maar ook de lusten ervaren van windturbines.

“Als ze willen dan moeten ze er ook extra profijt van hebben.”

“Dit voordeeltje mag een balans zijn voor de nadelen.”

“Niet allen de lasten maar mag je ook wat van de lusten.”

“Als het de direct omwonenden toch opgedrongen wordt om een molen in de “achtertuin” te krijgen, dan hen ook financieel bevoordelen.”

“Zorg ervoor dat de mensen met de lasten ook de lusten hebben.”

“Als de windturbines dan toch komen moeten de direct omwonenden moeten worden gecompenseerd . Zij ervaren de negatieve elementen. Terwijl de inwoners van de dorpen en steden binnen VHL dat niet hebben. zij dragen dus niet bij aan het behalen van de doelstelling . Misschien moet dit wel via een extra belasting worden geregeld zodat de omwonende goed kunnen worden gecompenseerd.”

“Omwonenden hebben de meeste last van windturbines en daar kan best wat tegenover staan.”

“Zou mooi zijn: de overlast afkopen met een bedrag in euro's.”

“Enige compensatie voor ongemak is wel zo eerlijk.”

Compensatie voor waardedaling woning

Rondom de waardedaling van hun woning, zouden bewoners financieel gecompenseerd kunnen worden, geven sommige deelnemers aan. Dit verzacht de situatie wellicht enigszins en is op zijn plaats.

“Windturbines kan zorgen voor minder aantrekkelijk bezit, dit leidt tot waardedaling. Een financieel voordeel kan die waardedaling verzachten.”

“Mocht er overgegaan worden tot windturbines lijkt het me niet meer dan normaal dat de omwonende gecompenseerd worden. het financiële gemis (waardevermindering woning) moet gecompenseerd worden !”

“Mensen moeten ernaar kijken, en lang niet iedereen zit er op te wachten. Hun huis zou minder waard kunnen worden, dus compensatie is op zijn plaats.”

“Mensen die nu ergens wonen waar molens komen zullen een waarde daling van hun huis tegemoet kunnen zien. Een financieel voordeel geven kan dan wel, maar een eenmalige vergoeding is onzin.”

Voordeel creëert eigenaarschap

Sommige deelnemers geven aan dat het financieel betrekken van omwonenden zorgt voor eigenaarschap.

“Ik denk dat dit het meest helpt. Het geeft niet alleen een zakcentje, maar vooral een soort eigenaarsschap. Die windmolen is 'van ons'. Dat helpt enorm denk ik.”

“Dat lijkt me niet zo zinvol, zoiets kan alleen als een groep inwoners gemeenschappelijk ook een windturbine in beheer/eigendom neemt.”

Weerstand wegnemen

Veel deelnemers geven aan dat financiële participatie voor draagvlak voor windturbines kan zorgen.

“Op dit moment is het volgens mij zo dat bijna iedereen voor schone energie is, maar niemand een windmolen "in" zijn achtertuin wil hebben. Op het moment dat directe omwonenden financieel voordeel hebben van de energie denk ik dat het veel makkelijk wordt om locaties te vinden en omwonenden er een stuk positiever tegenover staan.”

“Wellicht zijn mensen dan eerder bereid om voor windturbines te zijn.”

“Als de omwonenden voordeel hebben zullen zij wellicht sneller akkoord geven aan een windturbine.”

“Door de omwonenden mee te laten delen in de opbrengt zal er positiever gedacht worden over impact.”

“Het is wel zo eerlijk dat er ook voordelen zijn aan een windturbine in je buurt. Alleen de nadelen zou enorm slecht zijn in het accepteren!”

“Dit vergemakkelijkt het proces van overeenstemming met omwonenden.”

“Dit vergroot het draagvlak bij omwonenden zodat de kans op een geschikte locatie groter wordt.”

“Mogelijk kan dit mensen motiveren om toch windturbines te aanvaarden.”

“Andere succesvolle projecten - zoals Betuwe wind in west-betuwe - laten zien dat dit essentieel is en goed werkt.”

“Het plaatsen van windmolens zal leiden tot een gevoel van verminderd woonplezier bij de betrokkenen. Inspraak in de realisatie van de windmolens en een verbetering van de response op klachten zal mogelijk leiden tot een vermindering van dit negatieve effect maar er zijn erg veel mogelijkheden dat deze twee zaken niet tot

dat doel gaan leiden. Financiële compensatie is het meest directe en eenvoudigste middel (met daardoor de grootste kans om effectief te zijn) om te compenseren voor de vermindering in woonplezier.”

“Energie opgewekt in de gemeente en deze (voordeliger) verkopen aan bewoners van die zelfde gemeente zal bijdragen aan het ja kamp.”

Bouw windturbines verder weg van natuurgebieden in Vijfheerenlanden

Natuur dient beschermd te worden

Sommige inwoners stellen een harde eis aan het beschermen van natuurgebieden. Zij vinden dat er nooit gebouwd mag worden in (of nabij) van natuurgebieden.

“Nooit in of dichtbij natuurgebieden bouwen.”

“Laat de natuur geen last hebben van het geluid en de schaduw!”

“De natuur is heilig en in die zin dus geen windturbines in de buurt van natuurgebieden.”

“Het is van belang om natuurgebieden te beschermen in de Vijfheerenlanden. Plaats daarom windmolens op bijvoorbeeld landbouw grond. Daar is namelijk genoeg van in onze gemeente.”

“Waarom hebben we er anders natuurgebieden van gemaakt?”

Natuur is schaars/staat al onder druk

De druk op de natuur in Vijfheerenlanden is al groot. Dit is terug te vinden in de argumenten van deelnemers. Ze zouden de windturbines liever niet dichtbij natuurgebieden.

“Natuur en cultuur mogen onder geen beding de dupe worden van de wild groei aan windmolens.”

“We hebben al niet zoveel natuur, bescherm het dan goed.”

“Het landschap wordt er zo door aangetast, van mij hoeft dit niet dichtbij de natuurgebieden.”

“We hebben hier een mooi natuurgebied en dat willen we zo houden.”

“Er is al veel te weinig natuur overgebleven in VHL... Géén windturbines meer. Er zijn andere, betere oplossingen.”

“De natuur staat onder druk in Nederland. Meer dan ooit. Duurzame energie zou geen negatieve gevolgen voor de natuur moeten hebben. Eerder positief.”

“We kunnen niet onze hele landje maar volzetten met wat we nodig hebben . De verstedelijking rukt al erg op . Ook voor vogels en dieren moet er een rustige plek over blijven.”

Grote impact

Sommige deelnemers maken zich zorgen om de grote impact van windturbines op de natuur en het dierenwelzijn. De schade aan flora, maar ook fauna door het doden van vogels en overlast van slagschaduw en geluid komen aan bod.

“De natuurgebieden dienen voor de natuur te zijn. Windmolens zoals die vandaag de dag gebouwd worden, worden om goede reden inmiddels turbines genoemd: dit zijn grote bouwwerken met een even grote impact op de natuur.”

“Gezien de kans op vervuiling, verstoring van de fauna en van de. Rust voor bezoekers van de natuurgebieden.”

“Turbines verstoren het leven in de natuurgebieden door de (slag) schaduwen/geluid en het simpelweg doden van vogels.”

“Zoals ik al eerder benoemde zijn er slachtoffers onder de dieren. Er blijft al weinig natuur over. Dus laat vooral die gebieden met rust.”

“Natuur moet behouden blijven en flora en fauna moet ongestoord haar gang blijven gaan.”

“De windturbines veroorzaken schade aan de natuur. Het kost veel vogels en vleermuizen het leven.”

Natuur trekt mensen naar Vijfheerenlanden.

Enkele deelnemers noemen (bij verschillende eisen) dat de natuurgebieden (of het landschap) bijdragen aan het toerisme in Vijfheerenlanden en daarom beschermd moeten worden

“Vijfheerenlanden heeft het ontwikkelen van toerisme als doel gesteld, het lijkt me dat het natuurgebieden een belangrijke rol spelen om toeristen aan te trekken.”

Welzijn

Het beschermen van de natuurgebieden is volgens sommige inwoners belangrijk omdat het bijdraagt aan het welzijn van bewoners.

“Verder zijn de natuurgebieden belangrijk voor het leefklimaat van de bewoners van Vijfheerenlanden. Als laatste verwacht ik dat natuurgebieden vergeleken met andere landschapsoorten (woongebieden/landbouw/industrie) beter zijn voor het verminderen van klimaatveranderingen. Het vergroten van natuurgebieden (ten koste van andere landschapsoorten) of in ieder geval beschermen van bestaande natuurgebieden zou dus belangrijk moeten zijn in het kader het tegengaan van de klimaatverandering.”

“In de natuur gebieden moet je kunnen genieten van de natuur, maar dat gaat dan wel om de specifieke gebieden als de zouwe, de schaapskooi etc. Niet alle weilanden.”

Verplicht beheerders van windturbines een groter deel van de inkomsten te gebruiken voor de natuur

Natuur dient beschermd te worden

Sommige deelnemers vinden deze eis belangrijk omdat zij principieel voorstanders zijn van natuurbescherming.

“De natuur die er is moet goed beschermd worden.”

“Iedere bewoner heeft recht op een stuk natuur in hun nabije omgeving, ga dus zorgvuldig om met wat we hebben en laat dit niet verdwijnen door de bouw van windmolens.”

Compensatie voor schade

Naast de compensatie voor omwonenden zou de natuur volgens sommige deelnemers gecompenseerd moeten worden voor de overlast en schade van de windturbines.

“Natuurcompensatie is nooit verkeerd.”

“Het mag niet te koste gaan van de natuur. En dat gaat hoe dan ook gebeuren. Door de inkomsten dan te gebruiken voor de natuur, kan de schade misschien wat gecompenseerd worden.”

“Wanneer de natuur schade ondervindt moet die ruimschoots vergoed worden.”

“Windturbines tasten de natuur aan dus is compensatie geboden.”

“Ter compensatie van mogelijke schade aan de natuur nabij de turbines.”

“Het zijn geen fraaie bouwwerken zo in de natuur, dus compensatie van natuurbehoud/beheer (elders) mag zeker.”

“Als er dan toch windturbines moeten komen moet de omgeving natuur mensen en ruimhartig gecompenseerd worden.”

“De turbines verstoren de ruimtelijke kwaliteit. Dat moet gecompenseerd worden.”

“Natuurlijk kost het iets van de omgeving. Dus is het logisch dat je ook iets terug doet.”

“Door meer natuur in die omgeving toe te voegen wordt de impact mogelijk wat verzacht. Een andere financieringsbron voor natuur is er bijna niet.”

“Dat is de pleister op de wond. Een windturbine is een aanslag op het landschap, laat het dan ook positieve gevolgen hebben voor de natuur.”

“Als je die troep dan toch neer zet (want dat gaat toch wel gebeuren), doe er dan wat voor terug.”

Verantwoordelijkheid beheerders door mee te betalen

Beheerders financieel betrekken voor de compensatie van de natuur, zorgt volgens sommige deelnemers dat beheerders verantwoordelijkheid nemen voor de natuur en de winst terugvloeit naar de natuur.

“Windmolens verstoren de natuur en de overheid geeft steeds minder subsidie voor natuurgebieden. Laat de beheerders meebetalen.”

“Energiebedrijven maken al gigantische winsten, in het verleden hebben ze bijgedragen aan de vervuiling van het milieu, het wordt tijd dat ze daar nu gaan betalen om het milieu te herstellen.”

“Er wordt op dit moment veel geld verdient aan energie. Als er door de molens natuur geschaad wordt dan kan een deel van de opbrengst naar de natuur. Om evt andere gebieden goed te onderhouden.”

“Het is goed dat van het grote geld wat deze jongens verdienen een deel treug gaat naar de natuur.”

“Nu denk ik dat veel beheerders vooral voor de winst gaan, zeker in de huidige energie-markt. Ik denk dat met zo’n verplichting je het ‘kaf van het koren kunt scheiden’.”

“Dat lijkt mij wel belangrijk, op dit moment draait het om het geld en niet om natuur bij die bedrijven.”

“Als de natuur schade lijdt moet de beheerder betalen.”

“Wanneer in een contract is vastgelegd dat er betaald moet worden zolang de turbines er staan, weten we ook zeker dat ze worden opgeruimd, wanneer ze geen functie meer hebben.”

Natuur is schaars

Sommige deelnemers benoemen dat de natuur al onder druk staat en we daar dus goed voor moeten zorgen.

“Aandacht voor behoud van de natuur is hard nodig is een omgeving waar steeds meer gebieden worden opgeslokt voor overige doeleinden.”

“Klimaatverandering veroorzaakt ook vermindering van de biodiversiteit. We moeten tegelijkertijd meer aandacht hebben voor de natuur.”

Dierenwelzijn

Ook bij deze keuzemaatregel geven deelnemers aan dat het dierenwelzijn niet mag worden vergeten.

“Dieren ondervinden ook last van de windturbines en moeten hierdoor niet verjaagd worden.”

“De natuur wordt al teveel belast. Deze gehakmolens voor vogels dragen op geen enkele manier bij aan het welzijn van de natuur.”

Draagt bij aan tegengaan klimaatproblemen

Door het behoud van de natuur te koppelen aan het tegengaan van de klimaatproblematiek werken we tegelijkertijd aan beide problemen. Daarom vinden sommige deelnemers dit een goede eis.

“Hiermee slaan we 2 vliegen in 1 klap. Behoud van de natuur is is ons eigen lijfsbehoud.”

“Klimaatproblematiek = natuurproblematiek. Koppelen dus.”

“Er is veel te doen over de natuur. Ik zou mij kunnen voorstellen dat de inkomsten kunnen hellen andere grote crises te verlichten, zoals bijvoorbeeld de stikstofproblemen. Zo helpen we aan alle kanten de toekomst van de regio.”

Draagvlak onder inwoners met bezwaren bij windenergiebeleid

Volgens sommige deelnemers kan deze eis voor meer draagvlak zorgen voor windenergiebeleid.

“Goede manier om aan tegenstanders te laten zien dat er ook aan natuur gedacht wordt.”

“Er zijn tegenstanders van windturbines omdat deze mogelijk schade kunnen hebben aan de natuur, hoewel ze wel groene energie leveren en daarmee al bijdragen aan de natuur. Door te verplichten dat een deel van de inkomsten voor de natuur gebruikt wordt zullen deze mensen minder snel tegen het plaatsen van de windmolens zijn.”

Beheerders moeten verplicht een manier aanbieden waarmee omwonenden klachten kunnen doorgeven

Rechtvaardige procedure

Een klachtenregeling, die goed werkt en transparant is wordt al rechtvaardig gezien door sommige deelnemers.

“Goede klachtenregeling is belangrijk.”

“Altijd een klachtenpunt hebben die goed werkt.”

“de weg zo kort mogelijk houden, niet van eerst daar en dan daar en dan daar.”

“Als er terechte klachten zijn moet het mogelijk zijn die gemakkelijk door te geven.”

“mensen moeten kunnen klagen en of hun ideeën moeten geven.”

“ja tis wel belangrijk dat mensen het doorgeven als ze een klacht hebben.”

“Waar als mensen er last van hebben moet dat gezegd kunnen worden.”

“Noodzakelijk ter bescherming van de omwonende als klein duimpje tegenover een machtige energiereus.”

“Om rekening te houden met bewoners.”

“Lijkt me evident. Hoort bij een transparent en democratisch beheer.”

“bewoners serieus nemen, al ontslaat dat gemeente niet van verantwoordelijk omdat zij dit mogelijk dreigen te maken.”

“Het is belangrijk om de stem van mensen te horen.”

“Dat omwonenden kunnen protesteren tegen overlast van die windmolens, is wel een minimale eis. Het is beter om helemaal geen windmolens te plaatsen.”

Goede communicatie/relatie

Er zijn ook deelnemers die aangeven dat ze goede communicatie tussen beheerders en omwonenden belangrijk vinden.

“Goede communicatie tussen beheerders en omwonenden is belangrijk, zorg voor bijvoorbeeld bij de gemeente voor een vast aanspreekpunt hierover.”

“Er moet goed overleg zijn en met omwonenden moet goed contact zijn.”

“Voor een prettig leefklimaat is het belangrijk dat je je kan laten horen en gehoord wordt.”

“Zo weten ze hoe de inwoners zich voelen.”

Moet eenvoudig zijn om klachten door te geven

Sommige inwoners vinden dat het kunnen aangeven van een klacht eenvoudig moet zijn en beter geregeld dan nu het geval is.

“Mag niet zo ingewikkeld zijn. Dit kun je zelfs landelijk overal op dezelfde manier invullen (evt ondersteund met klant contact center of website).”

“Niet meer dan logisch. Heldere communicatie en echt, die website hebben ze vaak al. Dat is een kwestie van een contactpagina erbij en een medewerker erachter om snel te reageren.”

“Op dit moment niet bekend waar te klagen.”

“als er klachten zijn moet bekend waar inwoners terecht kunnen.”

“Als er toch overlast is moet er een duidelijk meldpunt zijn.”

Goede klachtafhandeling/opvolging

Naast het kunnen doorgeven van klachten, zijn er ook deelnemers die aangeven dat ze het belangrijk vinden dat klachten worden opgevolgd.

“En niet alleen klachten doorgeven maar ook verhelpen.”

“Er moet ook aannemelijk gemaakt worden dat deze manier effectief is en klachten moeten ook opgevolgd (kunnen) worden.”

“Dit zijn we met z'n allen aan de omwonenden verplicht. En niet alleen doorgeven maar ook met van tevoren afgesproken reactie en actie (bijvoorbeeld tijdelijk stilzetten).”

Draagvlak (instrumenteel)

Het vergroten en onderhouden van draagvlak onder de omwonenden, komt bij deze keuzemaatregel ook vaker aan bod. Een klachtenregeling kan hierin een positieve bijdragen leveren en het draagvlak vergroten.

“Voor draagvlak is het belangrijk dat bewoners gehoord worden. Als jij slagschaduw hebt en het duurt langer dan afgesproken of gebeurt vaker dan moeten ze dat ding gewoon even stilzetten. Technisch kan dat prima. Er zijn gebieden die zo werken en dat wordt erg door bewoners gewaardeerd. Een appje is genoeg.”

“Zorg voor een lokaal punt waar klachten worden gebundeld en ook netjes worden uitgelopen. Dit stelt de burger tevreden.”

“Aanvullend dient een open rapportage te worden gedaan en welke actiea genomen worden (openheid).”

“Altijd belangrijk voor het behoud van draagkracht onder de bevolking.”

“Draagvlak behouden”

“draagvlak vergroten”

“mensen hebben er last van als mensen klachten kunnen inleveren en er wat aan gedaan word zullen deze mensen het eerder goed vinden dat er een wind turbine komt.”

“Er zijn genoeg voorbeelden waar mensen met 1 appje kunnen vragen de turbine even stil te zetten omdat ze last van slagschaduw hebben. Dit vergroot draagvlak.”

Stel strengere regels aan de slagschaduw van windturbines

Principieel

Net als met het geluid van windturbines, zijn er deelnemers die vinden dat de slagschaduw volledig moet kunnen worden verboden.

“Slagschaduw moet worden verboden.”

“Hier kun je mensen niet mee opzadelen, dit is geen potentieel overlast maar hier heeft men direct last van...”

Geeft veel overlast

Er zijn ook deelnemers die benoemen dat slagschaduw veel overlast kan veroorzaken.

“Omwonenden hebben hier vaak de meeste last van heb ik begrepen.”

“Kan heel vervelend zijn voor omwonenden.”

“Ja, heel verl mensen hebben hier hinder van en de politiek luistert daar onvoldoende naar.”

“Je hebt geen idee als je er geen last van hebt, wat een negatieve invloed slagschaduw op je hebt, je denkt steeds dat je een ooggebrek hebt. Dus alles is terug te voeren naar : geen w.t in gebieden waar gewoond en geleefd wordt.”

“Woon dichtbij de huidige 3 windmolens en ervaar de slag schaduw, in het bijzonder in de periode van najaar t/m voorjaar als zeer onplezierig.”

“Zeer hinderlijk dus voorkomen.”

Leidt tot gezondheidsklachten

En er zijn deelnemers die stellen dat slagschaduw tot gezondheidsklachten kan leiden.

“Volgens de media is slagschaduw heel erg storend en het is goed om dat zoveel mogelijk te voorkomen.”

“kan byzonder hindelijk en ziekmakend zijn. Mensen worden er depressief van.”

“Niets is hinderlijk dan dat en geeft zoals door eerder onderzoek uitgewezen op den duur medische klachten.”

Leefomgeving

Sommige deelnemers uiten de zorg dat slagschaduw het woonplezier of -genot van omwonenden niet mag verstoren.

“Ook dit heeft een directe invloed op het woongenot van de omwonenden.”

“Zorg dat slagschaduw geen issue is en beperkt blijft voor alle woningen.”

“mag niet hinderlijk zijn voor de directe omgeving.”

“Mensen moeten geen last hebben van slagschaduw bij hun woning. Dat heeft invloed op hun leefgenot.”

“Mensen moeten geen last hebben van de windmolens dat ze niet meer ontspannen buiten of binnen kunnen zitten.”

Ook slecht voor dieren

Volgens sommige inwoners moeten ook dieren geen overlast van de slagschaduw ervaren.

“Beperkt overlast voor mens en dier.”

“De slagschaduw mogen mens, dier en plant niet hinderen.”

“Dieren denken dat ze aangevallen worden door iets en raken in de stress.”

De windturbines moeten het bouwen van woningen zo min mogelijk in de weg zitten

Leefomgeving

Om bij deze maatregel geven deelnemers aan dat de toekomstige leefomgeving geen overlast of nadeel mag hebben van de windturbines.

“Laat mensen fijn wonen. Zet de molens langs de snelwegen. Daar is al herrie.”

“Ik vind dat wij als bewoners geen overlast moeten hebben van deze eventuele windmolens.”

“Het zou toch te gek om los te lopen zijn als mensen en dieren moedwillig benadeeld gaan worden in hun levensgeluk!”

Er is al weinig ruimte voor woningbouw

Het eventueel plaatsen van windturbines moet volgens sommige deelnemers niet ten koste van ruimte voor woningbouw gaan.

“Ook woningbouw is nodig.”

“Te weinig ruimte voor woningbouw.”

“Huizen bouw is ook hard nodig.”

“Kan me niet voorstellen dat de voorkeurslocaties liggen in uitbreidingsgebieden van de kernen in Vijfheerenlanden.”

Hoge woningnood

Deelnemers die deze eis kiezen geven vaak aan dat er een hoge woningnood is en vinden dat de windturbines toekomstige woningbouw niet moet verhinderen.

“Woningen zijn superhard nodig dus de bouw daarvan mag niet gehinderd worden door windturbines.”

“Een beetje want er moet wel gewoon gebouwd worden, want de bevolking groeit.”

“Ja want huizen zijn belangrijk want bewoners groei.”

“we hebben veel woningen nodig en tot op heden wordt er in onze gemeente nauwelijks tot niet nieuwbouw (ja.. oude plannen) gepleegd. Kijk maar eens naar de wonignood voor verschillende groeperingen in ons land. Na een voorlichting van de gemeente in de maand mei is er tot op heden nog geen ene steen op de ander gezet. Laat andere gemeentes het maar opknappen. Nou niet bepaald een echt christelijke gedachte. Dus... geen windmolens in een omgeving waar we ook huizen zouden kunnen gaan bouwen.”

“Bouwen van woningen is ook erg belangrijk. (anders wonen mijn kinderen op hun 40ste nog thuis ;-)”

“De schaarste aan woningen is zo groot.”

“Er zijn veel jongeren die geen woningen hebben puur door vluchtelingen of de bouw van andere dingen dus woningen gaan voor naar mijn idee!”

“Zeker mee eens, er is al een woningtekort en dat heeft een iets hogere prioriteit vind ik.”

“Deze behoefte is zo groot, dat we daar het meeste prioriteit aan zouden moeten geven.”

“Volgens mij is er een mega groot woning tekort, en zorg ervoor dat windenergie niet bij woonwijken wordt opgewekt! Of kijk dan naar alternatieven voor het opwekken van energie en zorg dat er minder geconsumeerd wordt!”

Problemen moeten elkaar niet versterken

Sommige deelnemers stellen dat de energietransitie en de woningnood naast elkaar opgelost kunnen worden.

“Als het ene probleem het andere gaat blokkeren gaan we er niet komen.”

“Ook de woningnood is een issue. Zoek de balans.”

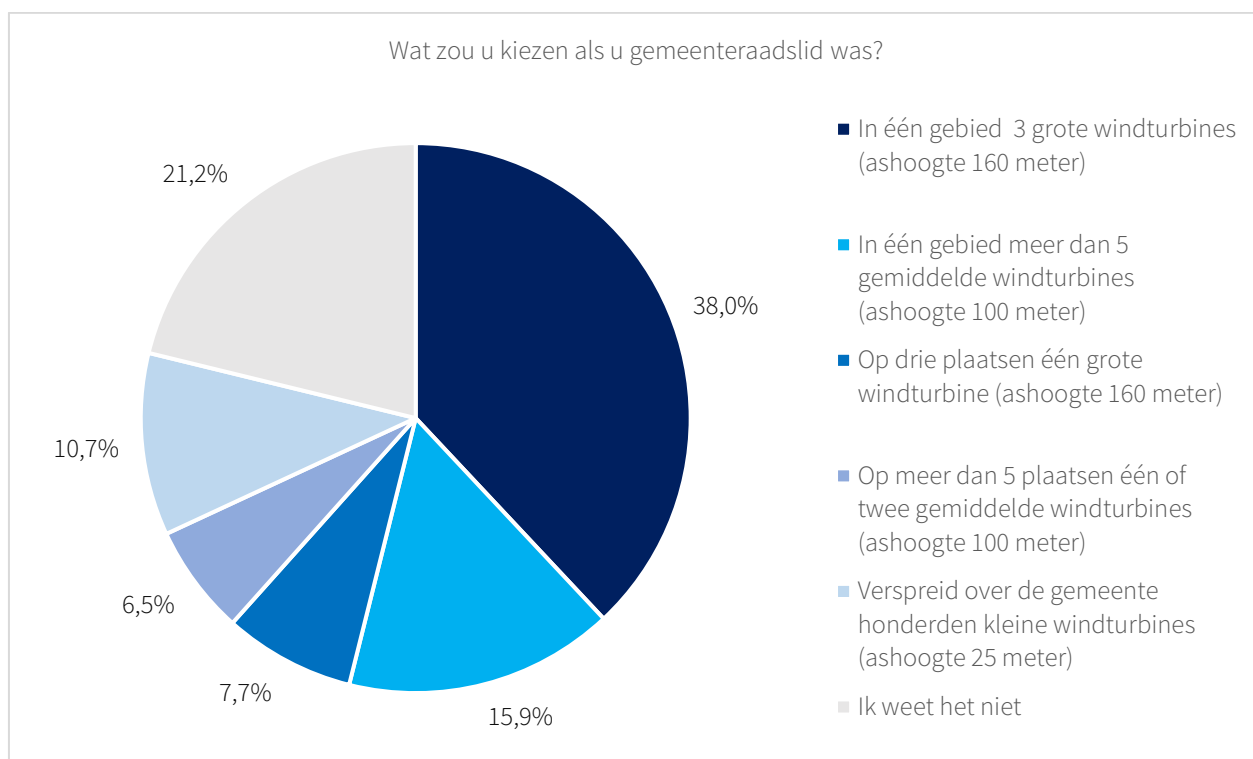
“Als dit niet geregeld wordt dan worden er een geen turbines en geen woningen gebouwd.”

“Het moet samen kunnen gaan.”

6. Overige resultaten

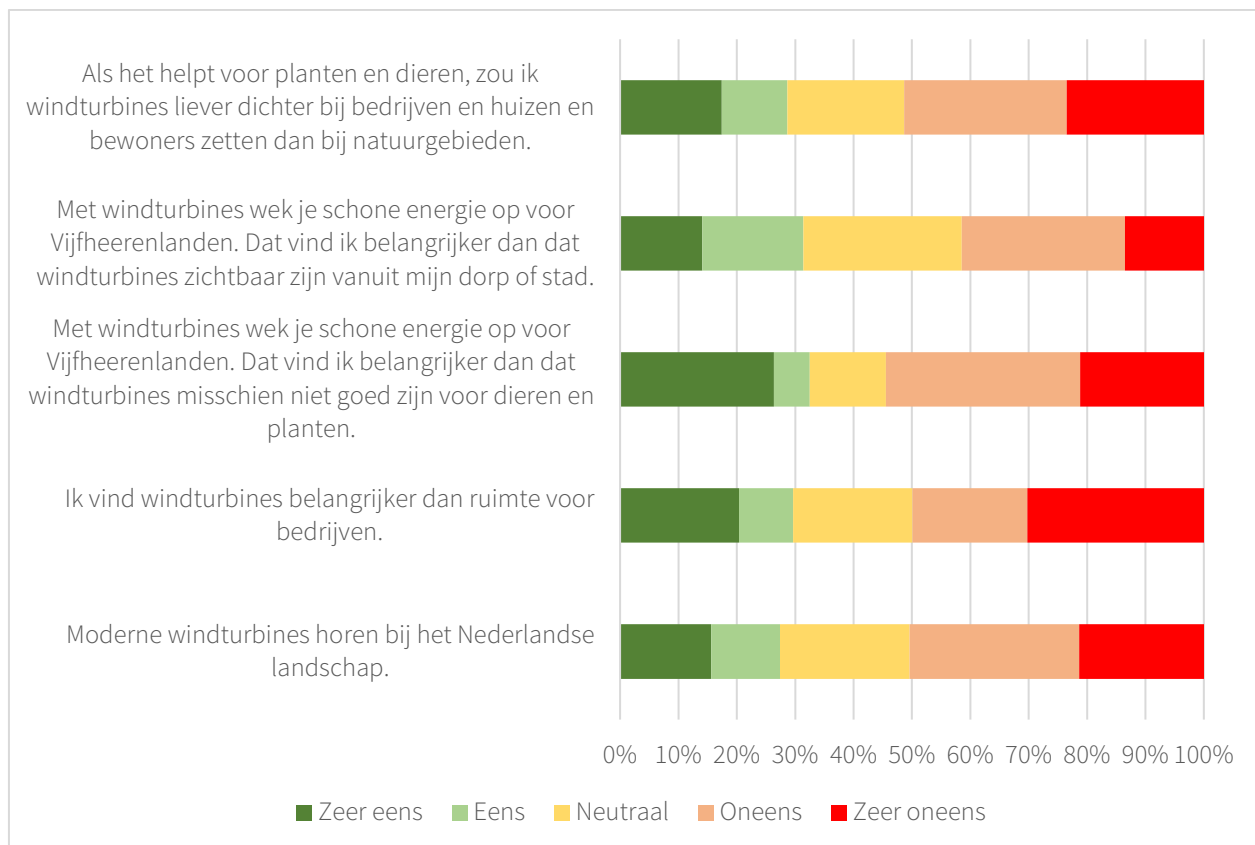
In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten op de resterende stellingen die zijn opgenomen in deze PWE-raadpleging. Ook presenteren we de ervaringen van deelnemers die hebben deelgenomen aan dit onderzoek.

Figuur 5-1 toont de resultaten van de stelling over de voorkeuren voor de ruimtelijke inpassing van extra windturbines. Uit de onderstaande figuur blijkt dat de deelnemers de impact van windturbines willen minimaliseren tot één of enkele plekken. Zo geeft 38% van de deelnemers aan te kiezen voor 3 windturbines met een ashoogte van 160 meter in één gebied. In totaal geeft afgerond 25% van de deelnemers aan om op meer dan drie plaatsen windturbines te installeren tegenover 54% van de deelnemers die kiezen voor één gebied met windturbines.



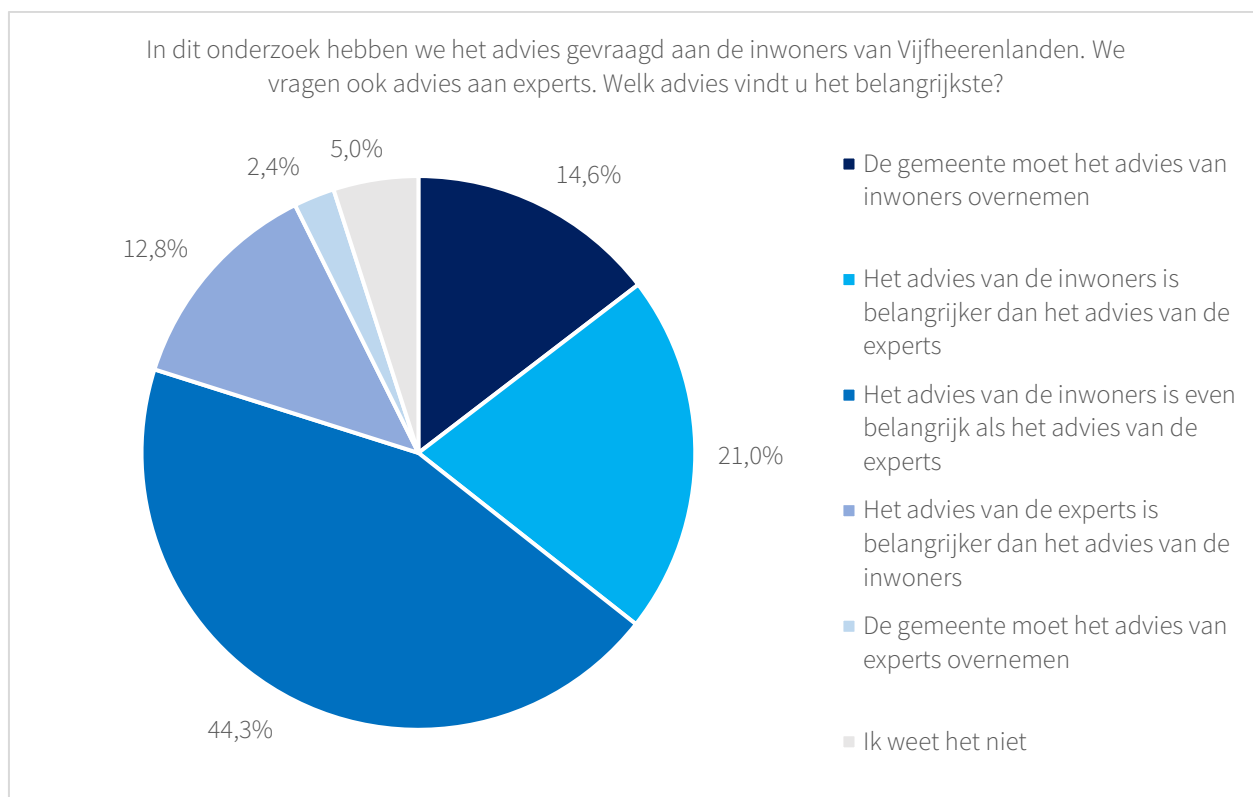
Figuur 5-1: Resultaten van de stelling over hoe inwoners extra windturbines in Vijfheerenlanden het liefst ruimtelijk ingepast zien.

We hebben de deelnemers ook aanvullende vragen gesteld over windenergiebeleid. Figuur 5-2 presenteert de antwoorden die deelnemers op deze vragen gaven. Gemiddeld is 29% van de deelnemers het eens met de stellingen over windenergie(beleid). De stelling 'met windturbines wek je schone energie op voor Vijfheerenlanden. Dat vind ik belangrijker dan dat windturbines misschien niet goed zijn voor dieren en planten' het heeft hoogste percentage deelnemers die het eens is met deze stelling (32%) ten opzichte van de andere vier stellingen. Deze stelling heeft echter ook het hoogste percentage deelnemers dat het oneens is met deze stelling (22%) ten opzichten van de andere vier stellingen. Verder zijn de minste deelnemers het oneens met de stelling 'met windturbines wek je schone energie op voor Vijfheerenlanden. Dat vind ik belangrijker dan dat windturbines zichtbaar zijn vanuit mijn dorp of stad' (13%).



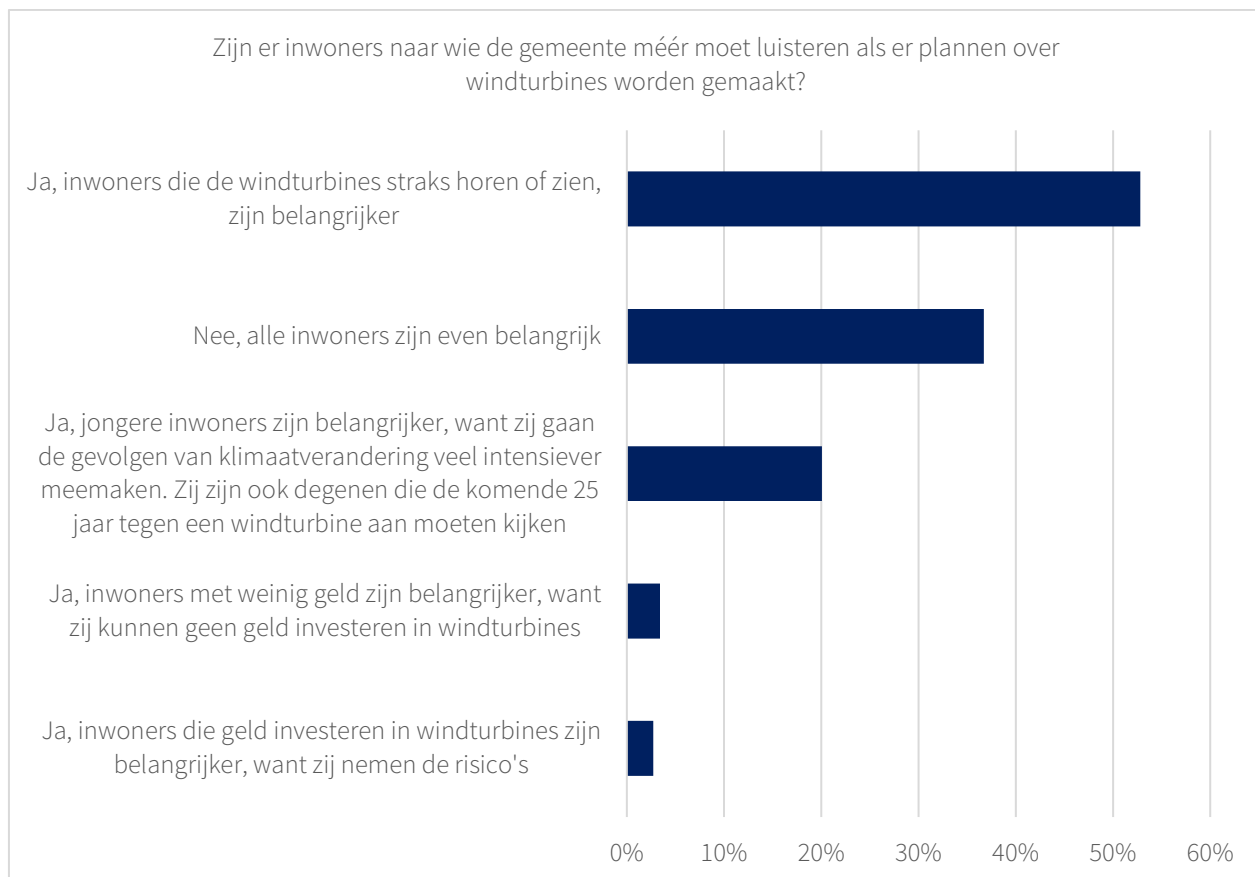
Figuur 5-2: Resultaten van stellingen over windenergie(beleid).

Er is ook aan de deelnemers gevraagd welk advies zij het belangrijkste vinden, die van de inwoners of de experts. De resultaten hiervan zijn te zien in figuur 5-3. Uit de resultaten van deze stelling blijkt dat het overgrote gedeelte van de deelnemers het advies van de inwoners als net zo belangrijk vindt als het advies van experts. Daarnaast geeft 21% van de deelnemers aan het advies van inwoners belangrijker te vinden dan het advies van experts. Slechts 2% geeft aan dat het advies van experts moet worden overgenomen door de gemeente.



Figuur 5-3: Resultaten van de stelling welk advies de deelnemers het belangrijkste vinden.

Een volgende stelling betreft de inwoners naar wie de gemeente meer moet luisteren als er plannen over windturbines worden gemaakt (figuur 5-4). Hieruit blijkt dat de meerderheid van de deelnemers (53%) vindt dat er meer geluisterd moet worden naar inwoners die de windturbines straks horen of zien. Dit wordt opgevolgd door evenveel aandacht naar alle inwoners (37%) en daarna door meer luisteren naar jongere inwoners (20%).



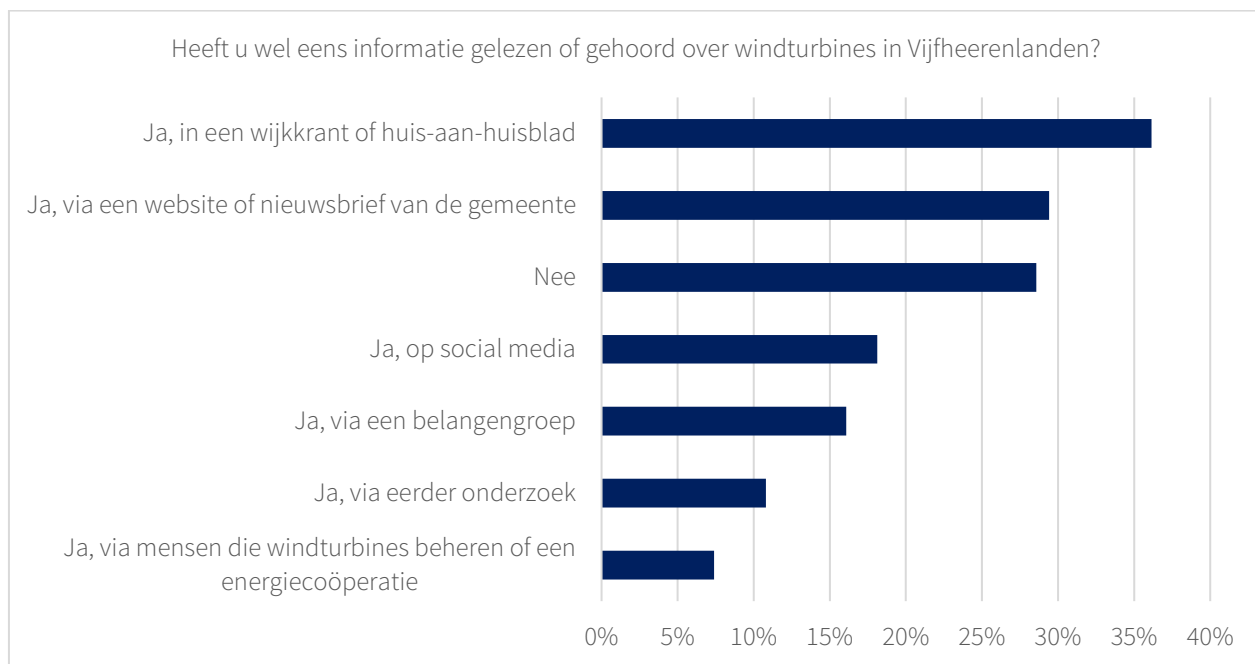
Figuur 5-4: Resultaten van de stelling over naar welke inwoners de gemeente meer zou moeten luisteren als er plannen over windturbines worden gemaakt.

We hebben deelnemers ook gevraagd in hoeverre ze zelf willen participeren met plannen over windturbines. Eerst vroegen we deelnemers over ze zelf mee zouden willen doen met plannen voor windturbines in Vijfheerenlanden (figuur 5-5). De meerderheid van de deelnemers (54%) geeft aan niet mee te willen doen. Als deelnemers wel mee zouden willen doen, zouden zij met name willen meedenken over het plek of het ontwerp van de windturbines, zouden zij aandelen kopen, geld investeren of mede-eigenaar worden van de windturbines, of zouden zij de schone energie willen kopen van de windturbines.

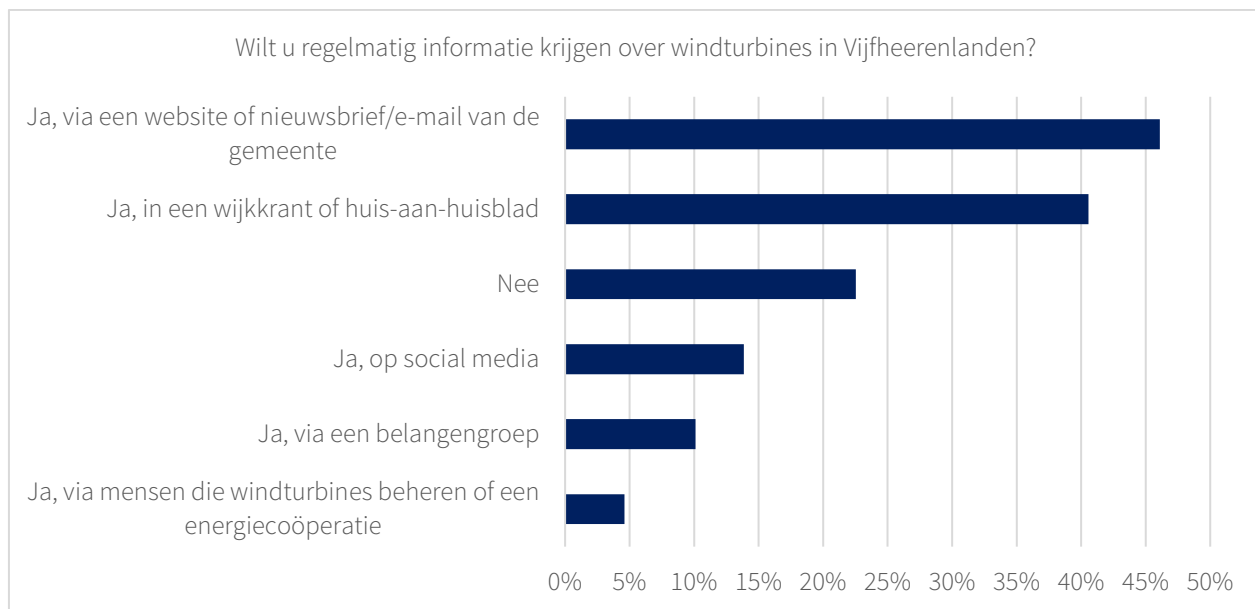
Tot slot zijn er twee stellingen voorgelegd aan de deelnemers over informatie over windturbines in Vijfheerenlanden. Deelnemers mochten in beide stellingen meerdere antwoorden kiezen. De eerste stelling gaat over of de deelnemers wel eens informatie hebben gelezen of gehoord over windturbines in Vijfheerenlanden (figuur 5-6). Hieruit blijkt dat een wijkkrant of huis-aan-huisblad of een website of nieuwsbrief van de gemeente de grootste bron van informatievoorziening zijn. Ook heeft 28,6% van de deelnemers geen informatie over windturbines in Vijfheerenlanden gelezen of gehoord. De tweede stelling betreft de vraag of deelnemers regelmatig informatie willen krijgen over windturbines in Vijfheerenlanden (figuur 5-7). Deelnemers ontvangen het liefste informatie via een website of nieuwsbrief van de gemeente, of via een wijkkrant of huis-aan-huisblad. Dit zijn ook de twee opties waarop de meeste deelnemers wel eens informatie hebben gelezen of gehoord over windturbines. Verder geeft 23%% van de deelnemers aan geen behoefte te hebben aan het krijgen van informatie. 14%% Van de deelnemers geeft aan informatie te willen krijgen via sociale media.



Figuur 5-5: Resultaten van stelling over het zelf mee willen doen met plannen voor windturbines in Vijfheerenlanden.



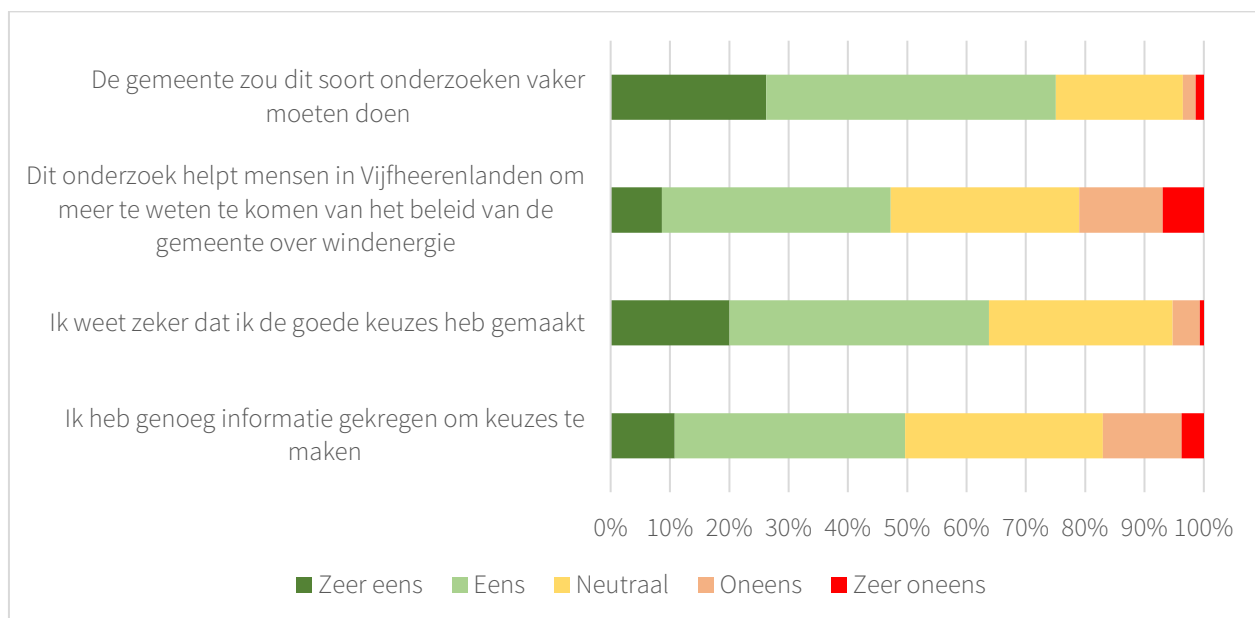
Figuur 5-6: Resultaten van de stelling of deelnemers wel eens informatie hebben gelezen of gehoord over windturbines in Vijfheerenlanden.



Figuur 5-7: Resultaten van de stelling of deelnemers regelmatig informatie willen krijgen in Vijfheerenlanden.

Hoe hebben deelnemers het onderzoek ervaren?

Ook hebben we aan deelnemers gevraagd of ze voldoende informatie hebben ontvangen om een advies te kunnen geven. En of ze het een goede manier vonden om hun mening en al hun meningen te geven over het energiebeleid in Vijfheerenlanden. Als laatste de vraag of deelnemers vinden dat de gemeente deze methode vaker moet inzetten om bewoners te betrekken bij overheidsbeleid. Een PWE is van hoge kwaliteit als de validiteit positief wordt beoordeeld door de deelnemers. De resultaten zijn hieronder weergegeven.



Figuur 5-8: Resultaten van stellingen over hoe de deelnemers de raadpleging hebben ervaren.

Hieronder vergelijken we het aantal deelnemers dat het eens was met de stelling over de raadpleging met het aantal deelnemers dat het eens was met dezelfde stelling in een andere raadpleging. Over het algemeen is de ervaring van de deelnemers met deze raadpleging relatief gezien gemiddeld of onder gemiddeld ten opzichte van de andere raadplegingen die de laatste jaren zijn uitgevoerd. De stelling met betrekking tot het vaker doen van dit soort onderzoeken scoort exact het gemiddelde van vorige raadplegingen. Bij de stelling over het krijgen van voldoende informatie scoort deze raadpleging onder het gemiddelde.

Tabel 5-1: Hoe hebben deelnemers de raadpleging ervaren in vergelijking met andere raadplegingen?

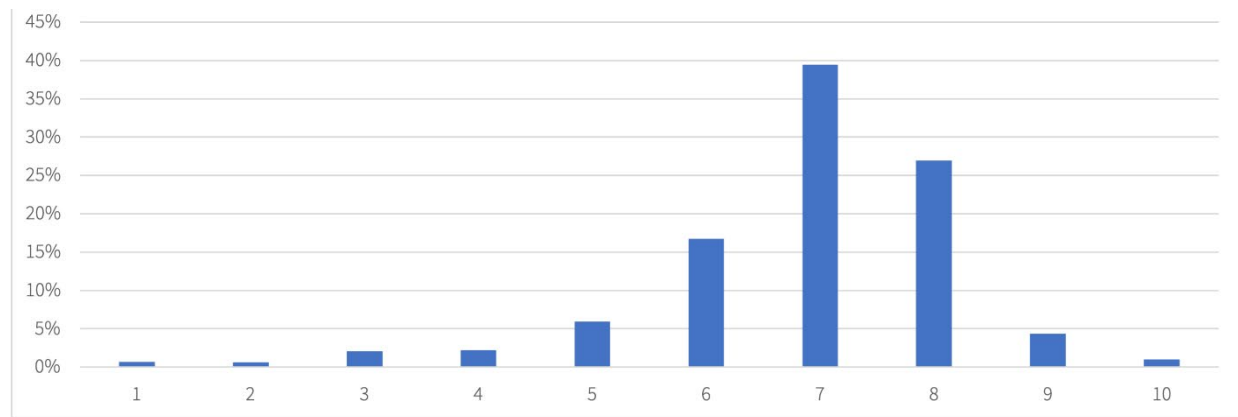
Stelling	Windenergie in Vijfheerenlanden	Klimaat-raadpleging Gelderland	Nationale Klimaat-raadpleging 2021	Windenergie Amsterdam 2021	Warmte-transitie Utrecht 2019	Raadpleging participatie Schiphol 2022	Raadpleging coronabeleid 2022
De gemeente zou dit soort onderzoeken vaker moeten doen	73%	81%	79%	65%	68%	X	X
Dit onderzoek helpt mensen (in Vijfheerenlanden) om meer te weten te komen van het beleid van de gemeente over windenergie	46%	X	X	47%	62%	X	X
Ik weet zeker dat ik de goede keuzes heb gemaakt	61%	X	78%	53%	74%	X	82%
Ik heb genoeg informatie gekregen om keuzes te maken	48%	54%	62%	49%	62%	57%	67%

Tot slot hebben we gekeken naar het cijfer dat de deelnemers aan de raadpleging gaven. We maken hierbij onderscheid tussen deelnemers die vinden dat de provincie meer zou moeten doen om klimaatverandering tegen te gaan en deelnemers die dat niet vinden. Deelnemers zijn gemiddeld positief over de raadpleging: de gemiddelde score is een 6,9. Dit is hoger dan de raadpleging rond Windenergie in Amsterdam waar deelnemers ook een cijfer konden geven aan de raadpleging (gemiddeld een 6,3), maar iets lager dan in Gelderland (gemiddeld een 7,2).

Tabel 5-2: Gemiddeld cijfer die de deelnemers aan de raadpleging geven.

Deelnemersgroep	Gemiddeld cijfer
Totaal deelnemers aan de raadpleging (n = 1176)	6,9

Figuur 5-9 geeft een verdeling weer van de rapportcijfers die zijn gegeven door de deelnemers. Hierin is te zien dat de meerderheid de raadpleging een 7 of een 8 geeft. 12% Van de deelnemers hebben de raadpleging beoordeeld met een 5 of lager. Daarentegen geeft 5% van de deelnemers het rapportcijfer 9 of hoger.



Figuur 5-9: Gemiddelde cijfers die deelnemers aan de raadpleging geven.

Wat vonden deelnemers goed aan de raadpleging en wat kon er beter?

Aan het einde van het onderzoek konden deelnemers aangeven wat hun mening was over het onderzoek. Hieronder komen de verschillende meningen aan bod.

Kritische deelnemers

Te sturend onderzoek

Sommige kritische deelnemers geven aan dat het onderzoek te sturend is of dat de beslissing over extra windturbines al gemaakt is.

“Er zijn veel sturende vragen en daarnaast worden stellingen gepresenteerd waarbij niet aangetoond kan worden dat ze waar zijn.”

“Beetje een vreemd onderzoek. In feite is er al lang een keuze gemaakt voor het plaatsen van 3 windmolens in Vijfheerenlanden. Er zijn ook al enkele voorkeurslocaties. Diverse keren in de media geweest. Ik begrijp niet zo goed wat de doelstelling is van dit onderzoek.”

Geen windmolens was geen antwoordmogelijkheid

Sommige kritische deelnemers geven aan dat zij niet of onvoldoende konden aangeven tegen extra windturbines in de gemeente te zijn.

“Een optie is ook GEEN WINDMOLENS.”

“Ik vind dat er ook keuzes moeten zijn dat je erop tegen bent.”

“Op de vraag over spreiding van windmolens heb ik moeten antwoorden “weet ik niet” aangezien de optie géén er niet was.”

Positieve deelnemers

Goede informatievoorziening

Deelnemers geven aan dat de informatievoorziening als positief wordt gezien.

“Daarnaast goede informatie ter toelichting van het punten vraagstuk”

“Goede informatie gekregen. En stof tot nadenken.”

Betrekken van burgers

Ook het betrekken van burgers wordt als positief ervaren.

“Prima dat wij erin betrokken worden. Zie uit naar de volgende nieuwsbrief met info wat er staat te gebeuren.”

“Zinvol, mensen kunnen hun ei kwijt en misschien zit er wel een idee bij dat meehelpt het probleem van die gigantische windmolens op te lossen.”

Zorgen van deelnemers

Doe er wel wat mee

Meer dan eens geven deelnemers aan dat ze het belangrijk vinden dat er iets met de resultaten van de raadpleging gebeurt.

“Als men de uitkomsten van dit onderzoek bagatelliseert had ik beter mijn mening niet gegeven en iets leuks gaan doen.”

“Ik hoop dat de mening van de inwoners van Vijfheerenlanden ook daadwerkelijk wordt meegenomen in de uiteindelijke beslissing en diegenen die dit allemaal uitdenken, wil ik voorhouden: bedenk eerst eens of je zelf in de situatie wilt zitten, die je voor een ander wilt creëren.”

“Het is zeer goed dat jullie de inwoners erbij betrekken, maar het luistert wel nauw dat de gemeente ook daadwerkelijk wat met de resultaten doet. Zederik wilde namelijk niet samen gaan met Leerdam en Vianen, en

terecht vanwege de hoge schulden die Vianen met Niemansbeton meebracht. Maar het wordt er toch maar even doorgedrukt.”

“Gelet op mijn ervaringen uit het verleden kan ik nu alleen maar hopen dat de gemeente de meningen van haar inwoners echt laat spreken in de besluitvorming.”

Concretisering van de plannen

Er zijn ook deelnemers die geven = behoefte te hebben aan concretisering van de plannen en het proces.

“Ik zou graag voorafgaand aan deze vragenlijst wat meer informatie hebben gekregen over de status van dit project en bv de adviezen van experts aan onze gemeente. Ik val nu ergens in waarvan ik niet precies weet waar we in het proces zitten. Inhoudelijk zou ik meer willen weten voor ik deze vragenlijst invul.”

“Een onderzoek help de bewoner niet echt om ergens wijzer van te worden dan zal er toch een beter verdiepingsslag voor de bewoner gemaakt moeten worden. Met plaatjes en kaartmateriaal zo iets visueel spreekt beter tot de verbeelding van de meeste mensen.”

“Ik zou de natuurgebieden graag op een rijtje zien.”

“Het zou het voor mij gemakkelijker maken met concrete voorbeelden waar bijv windturbines zouden worden geplaatst.”

7. Referenties

- Aitken, M., McDonald, S., Strachan, P.A. (2008). Locating 'power' in wind power planning processes: the (not so) influential role of local objectors. *Journal of Environmental Planning and Management*, 51(6), 777-799.
- Allecijfers (2022). Statistieken gemeente Vijfheerenlanden. Geraadpleegd op 26 oktober 2022. URL: <https://allecijfers.nl/gemeente/vijfheerenlanden/>.
- Barry, J., Ellis, G. (2010). Beyond consensus? Agonism, republicanism and a low carbon future. In Devine-Wright, P. Tangeland T. (ed.). *Public engagement with renewable energy: from NIMBY to participation*. Earthscan, London.
- De Kluizenaar, Y., Flore, P. (2021) Klimaataanpak: Toekomstbepalende keuzes voor onze samenleving. De energietransitie vanuit burgerperspectief. Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl).
- Ellis, G., Ferraro, G. (2016). The social acceptance of wind energy: where we stand and the path ahead. JSC Science for Policy Report EUR 28182.
- Fiorino, D. J. (1990). Citizen Participation and Environmental Risk: A Survey of Institutional Mechanisms. *Science, Technology, & Human Values*, 15(2), 226–243.
- Larsson, S., Emmelin, L. (2015). Objectively best or most acceptable? Expert and lay knowledge in Swedish wind power permit processes. *Journal of Environmental Planning and Management*, 1-17.
- Lind, E. A., & Tyler, T. R. (1988). *The social psychology of procedural justice*. New York, Plenum Press.
- Peuchen, R. Kox, E. Klosters, M. en Straver, K. (2022) Beleving windenergie op land; inzichten uit vier windparken. En onderzoek door TNO in opdracht van het Ministerie van EZK en RVO.
- Stirling, A. (2006). Analysis, participation and power: justification and closure in participatory multi-criteria analysis. *Land use policy*, 23(1), 95-107.
- Van den Bos, K., Lind, E.A., Vermunt, R., Wilke, H.A. (1997). How do I judge my outcome when I do not know the outcome of others? The psychology of the fair process effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), 1034-1046.
- Van Lindert, J., van Heck, L., Kutiyiski, Y., Kwadijk S. en Krouwel, A. (2021) Participatie en Klimaat. Meedenken en meepraten met besluiten van de Provincie. Onderzoek door Kieskompas in opdracht van Provincie Gelderland, Participatie & Klimaat (gelderland.nl).
- Wolsink, M. (2007). Wind power implementation: The nature of public attitudes: Equity and fairness instead of 'backyard motives'. *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, 11, 1188-1207.